

RICHARD FALK

PALESTINAS HORISONT
MOT EN RÄTTVIS FRED

ISBN 978-91-87771-17-0

© Richard Falk, 2017.

Först publicerad av Pluto Press, London, UK, 2017.

The right of Richard Falk to be identified as the author of this work has been asserted by him in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

© Svensk översättning, Ingvar Rydberg och Alhambra Förlag AB, 2017.
Tryckt av Lasertryck, 2017.

Omslagsbild: Horseman overlooking the village of Askar east of Nablus, central Palestine. (Ur *Before Their Diaspora. A photographic history of the Palestinians, 1876-1948*, av Walid Khalidi. (Khalil Raads fotosamling)

RICHARD FALK

PALESTINAS
HORISONT

MOT EN RÄTTVIS FRED

Översättning av
Ingvar Rydberg

INNEHÅLL

Ett tack!	9
Förord	11
Del I	
Nya idéer växer fram bland palestinierna	15
1. Kampens parametrar	15
2. Oslo-diplomatin: Ett rättshistoriskt perspektiv	22
<i>Utgångspunkter, 22 - Återfinna 1993 års perspektiv, 23 - Oslo bortom Oslo: Vägkartan och kvartetten, 28 - Avslutning, 32</i>	
3. Perspektivskifte på Palestinas framtid	34
<i>Outsiders talar för palestinierna, 34 - USA som hederlig mäklare, 36 - Representationsproblemet, 38 - Några ord om solidaritet, 40 - Ett nytt palestinskt sökande, 42 - Möjlighetshorisonter, 46 - Nödvändighets- och önskehorisonter, 48 - Att frigöra den politiska och moraliska fantasin, 50</i>	
4. Tid för nya palestinska visioner	51
<i>Inledande anmärkningar, 51 - Tre palestinska besvikelser, 53 - Israels strategiska position och den regionala utvecklingen, 56 - Palestinierna övergår till ett "legitimitetskrig", 58 - Avslutning, 61.</i>	

Del II

Palestinas legitimitetskrig 63

5. Våld och icke-våld i den palestinska kampen för mänskliga rättigheter (medförf. Victoria Mason), 63

Inledning, 63 - Icke-våldsamt motstånd, 64 - Det palestinska motståndet, 68 - Missade tillfällen: palestiniernas icke-våld ignoreras, 77 - Avslutning: Ingen fred utan rättvisa, 81

6. Internationell rätt, apartheid och Israels svar på BDS 88

Inledande perspektiv, 88 - BDS legalitet, 91 - Ännu ett verktyg mot apartheid?, 91 - Påståenden om att BDS är antisemitisk eller "rasistisk", 94 - Israeliska svar på BDS, 95 - Avslutning, 99

7. Palestinsk *lawfare* (rättslig kamp) och sökandet efter en rättvis fred 101

8. Palestina blir en stat 106

9. Söka stöd hos den Internationella brottsdomstolen 111

Del III

Sionism och antisemitism

på den interantionella arenan 117

10. Sionismen och Förenta Nationerna 117

Är sionismen en rasism? Sionismen och staten Israel, 117 - BDS som antisemitism, 120 - En jämförelse mellan antisionismen 1975 och anti-BDS 2016, 123

11. Amerikanska UD, definitionen av antisemitism och Edward Saids humanism	125
<i>Utgångspunkter, 125 - Mot antisemitismen, 131 - Bära sanningsenligt vittnesbörd, 134 - Att avslöja Israels verkliga målsättning, 136</i>	
Del IV	
Edward Saids röst och arv	139
12. Den misslyckade fredsprocessen:	
En profetisk anklagelse,	139
<i>Edward Saids syn på Palestina, 141 - Diskussion av Saids resonemang, 147 - En avslutande observation, 150</i>	
13. Palestina som en “förlorad sak”	152
Noter	171
Register	189

Ett tack!

Ingen politisk fråga under det senaste decenniet har varit så oro-väckande och nedstämmande för mig som misslyckandet med att finna en hållbar och rättvis fred för det palestinska folket. I denna bok försöker jag beskriva de senaste faserna i denna palestinska kamp och vad den går ut på. Den drivs också av övertygelse om att historien inte kan göras ogjord och att en rimlig framtid beror på att palestinerna och israelerna finner kreativa vägar för att leva tillsammans som är till båda folkens gagn.

Vid förberedandet av denna bok var jag i hög grad påverkad av mina sex år (2008-2014) som FN:s specielle rapportör för Palestinas sedan 1967 ockuperade områden under Människorättsrådets beskydd. Jag fick viktig hjälp av flera begåvade och energiska personer kring den Höge Kommissarien för de mänskliga rättigheternas kontor i Genève: Linnea Arvidsson, Kiyohiko Hasegawa och Kevin Turner var särskilt hjälpsamma på otaliga sätt, även i mycket väsentliga avseenden.

Bland palestinier hade jag ständig hjälp av Raji Souranis och Mohammed Omers insikter, erfarenheter och vänskap. De är modiga och utför värdefullt arbete under de svåraste förhållanden. I USA vill jag nämna Ali Abunimah, som länge bidragit med välvilliga och engagerade kommentarer till den palestinska kampen. Han är likaså grundare av och huvudsamordnare för *Electronic Intifada online*, som är en av de bästa informationskällorna för den utveckling som varit en följd av den dagliga friktionen och sammanstötningarna mellan israeler och palestinier.

Det finns många andra som förtjänar att nämnas. Men för att slippa en lång lista nämner jag bara Jeff Halper och Phyllis Bennis, som båda är hängivna ett rättvist slut på den långa konflikten, som både svarar på palestinska klagomål och rättsliga krav och tar hänsyn till Israels säkerhet och överlevnad.

Vicky Mason gick med på att här ta med vår gemensamma artikel om palestinskt ickevåld. Han har största förtjänsten

för utformningen och presentationen av denna ofta förbisedda dimension av det palestinska motståndet. Jag vill också tacka Norma Hashim för att ha dragit in mig i hennes viktiga ansträngningar att finna kanaler ut för palestinska fångars, inklusive barns, röster, vilka inte bara är rörande utan också bekräftar hur grymt Israel agerar i sin ockupationspolitik.

Det har varit ett nöje att arbeta med Pluto Press från början till slut. David Shulman uppmuntrade mig inte bara hela tiden utan kom också med detaljerade och fundamentala förslag som fick mig till att göra ett avsevärt extra arbete med mitt manuskript för vilket jag är honom djupt tacksam. Jag vill också tacka Thérèse Wassily Saba för hennes mycket noggranna redigering, som räddade mig från en rad besvärande förbiseenden och misstag. Jag vill också tacka Auriol Griffith-Jones för hennes kunniga utarbetning av indexet och Dave Stanford för att så noga ha övervakat de slutliga förberedelserna.

Som med allt mitt arbete och liv i övrigt har Hilal Elver uppträtt som min hängivna och älskande partner, som också lyckats vara min skarpaste kritiker.

Richard Falk

Santa Barbara, Kalifornien

16 december 2016

Förord

Vid 2016 års slut tycks den israelisk-palestinska konflikten stå inför en ny fas. Å ena sidan har FN:s säkerhetsråd i resolution 2334 med imponerande enstämmighet fördömt utvidgningen av de israeliska bosättningarna med en majoritet av 14 – 0 av rösterna; USA lade ned sin röst. Denna symboliska handling bekräftade att världens större länder förblir engagerade för en rättvis lösning av konflikten, med respekt för palestiniernas rättigheter under internationell lag och inställda på att FN skall fortsätta att spela en viktig roll i denna process.

Samtidigt tycks tanken på en hållbar fred genom en tvåstatslösning, som förblivit FN:s och diplomatins officiella ståndpunkt, lika avlägsen som någonsin. Den nuvarande israeliska regeringen verkar ointresserad av en kompromiss genom förhandlingar med det palestinska folkets representanter. Dessutom saknar palestinierna en enad ledning och har för närvarande ingen helt legitim representation. På marken tycks det pågå en israelisk offensiv för att kontrollera hela Jerusalem och det mesta av Västbanken, vilket saboterar upprättandet av en fungerande, suverän palestinsk stat som tvåstatsuppfattningen vilar på.

Fastän den palestinska kampen på internationell nivå, särskilt inom FN, fortsätter, råder en nästan total skepsis vad gäller såväl den föreslagna tvåstatslösningen som den traditionella diplomatins förmåga att skapa en överenskommelse mellan Israel och Palestina. Istället hängs det hopp som ännu finns upp på en förskjutning av den rådande maktbalansen så att den israeliska regeringen reviderar sina intressen på ett sätt som möjliggör ett rättvist och hållbart politiskt tillmötesgående av palestinska krav. Om en sådan förändring kunde ske, blir det som ett resultat av ett förstärkt palestinskt motstånd mot den israeliska ockupationen, som nu är inne på sitt femtionde år, och en växande global solidaritetsrörelse med sådana inslag som BDS-kampanjen (bojkott, desinvesteringar, sanktioner) avsedd

att utmana Israels politik som strider mot internationell lag. Som denna bok hävdar, tycks de palestinska utsikterna för en vinst på folks aktivism snarare än på regeringars och FN:s diplomati. Om maktrelationen förändras för att skapa en större balans, skulle en återupplivad diplomati baserad på en genuin fredsprocess kunna bidra till en lösning i framtiden.

Dessa perspektiv utforskar jag i en rad grundligt reviderade essäer som jag skrivit med denna bok i sinnet. Jag börjar med några kapitel som presenterar palestinska föreställningar, prioriteringar och ändrad taktik med tanke på det större politiska sammanhanget, där den diplomatiska ram som etablerades för mycket länge sedan för att bringa fred till Israel och Palestina efter årtionden blivit djupt diskrediterad. Som en reaktion på tidigare misslyckanden i den väpnade kampen och därpå följande diplomatiska misräkningar, har ökad uppmärksamhet kommit att ägnas civil aktivism, både i form av palestinskt motstånd mot ockupationen och global solidaritet med den palestinska kampen för självbestämmande och rättigheter i överensstämmelse med internationell lag.

Den andra avdelningen innehåller kapitel som belyser denna strategiska och taktiska förskjutning i riktning mot en rad fredliga initiativ, både internt och internationellt, avsedda att exponera, misskreditera och utmana Israels olagliga och omoraliska politik. Huruvida en sådan taktik märkbart kan förändra maktbalansen som så tungt väger över till Israels fördel är den dominerande frågan som inte snabbt kommer att lösas. Den påverkas i sin tur av hur regionala spänningar i Mellanöstern hanteras och om USA och Europa kommer att ändra inställning till konflikten.

Den tredje avdelningen ägnas Israels brutala svar på denna senaste palestinska taktik. Det har vidtagit en rad egna taktiska åtgärder, inklusive aggressiva kampanjer för att förtala BDS:s förkämpar och andra propalestinska aktivister som "antisemiter". Denna motoffensiv undviker att ta upp den väsentliga kritiken mot dess politik och praktiska handlande och koncentrerar sina ansträngningar på att misskreditera kritiker och aktivister genom angrepp på FN som partiskt och olika former av trakasserier hemma och internationellt.

Den fjärde och sista avdelningen beskriver de olika sidorna av Edward Saids levande, varaktiga arv, denna det palestinska folkets mest inflytelserika och mänskliga röst, en ständigt värdefull källa till mänsklig reflektion och vägledning. Det är värt att notera att Said mot slutet av sitt liv satte sitt hopp till en enstatslösning: palestinier och israeler skulle leva tillsammans i en sekulär stat. Denna skulle förstärka de båda folkens jämlikhet genom ett gemensamt engagemang att försvara de mänskliga rättigheterna för alla som levde inom dess gränser. I viktiga avseenden kan kapitlen som ingår i denna volym läsas som en fortsättning på och kommentar till de åsikter som Edward Said så värtaligt gav uttryck för.

DEL I.

NYA IDÉER VÄXER FRAM BLAND PALESTINIERN

1

Kampens parametrar

Om man skriver en bok som denna 2017, kan det vara värt att notera att detta år sammanfaller en rad årsdagar som på nytt uppmärksammar några milstolpar i den långa israelisk-palestinska konflikten. Dessa minnen kastar ett förklarande ljus över den historiska berättelsen och hjälper oss att inse gångna händelsers relevans. Av dessa belyser Balfourdeklarationen 1917 sionismens långa strävan efter ett judiskt hemland i Palestina och uppmärksammar oss på att detta tidiga uppmuntrande av den globala sioniströrelsen möjliggjordes av att den brittiske utrikesministern Lord Alfred Balfour gav ett officiellt stöd på sin regerings vägnar. Balfour-deklarationen var utan tvivel ett kolonialt initiativ som stod i strid med nationalistiska idéer om varje folks rätt till självbestämmande i de geografiska områden där de är bosatta. Alltsedan dess kan man säga att väst stött det sionistiska projektet utan att någonsin ta hänsyn till dess kolonialistiska ursprung eller bry sig om den infödda befolkningens önskningar och åsikter som de förelåg 1917. Förvisso försäkrade Balfour-deklarationen Palestinas icke-judiska invånare att deras rättigheter inte skulle förbises genom det sionistvänliga löftet. Men den klausulen beaktades aldrig i fortsättningen. Det bör noteras att Balfour-deklarationen öppnade dörren för etablerandet av ett judiskt "hemland" i Palestina, men den nämnde inte möjligheten av upprättandet av en stat för att inte tala om en judisk sådan. Sätillvida gick upprättandet av staten Israel

1948 längre än förespråkandet av de sionistiska målen i Balfour-deklarationen och avslöjade en expansionistisk strävan som kvarstått fram till idag. Det sionistiska projektet är med andra ord dynamiskt: det har gång på gång vidgat sina mål för att dra fördel av ökad inre styrka och uppdykande tillfällen.

Ett annat minne är knutet till FN:s stöd 1947 av en delning av Palestina i två politiska enheter, en för judar och en för araber. Detta FN-initiativ, i form av generalförsamlingens resolution 181, togs för sjuttio år sedan. Det övergav idén om ett förenat land av det slag som administrerats av Storbritannien som mandat efter det Osmanska rikets sammanbrott i första världskrigets efterspel. Delningen antogs efter att Storbritannien uppgett sitt styre över Palestina till följd av en tilltagande oförmåga att klara situationen, främst till följd av sionistiska milisers våldsamma och eskalerande ansträngningar att göra den brittiska närvaron ohållbar. Denna uppdelning av landet har varit den internationellt överenskomna basen för en lösning av konflikten ända sedan 1947. Den har under de senaste årtiondena gett upphov till en tvåstatskonsensus, som utgjorde kärnan i Oslo-diplomatins misslyckade försök att få slut på konflikten. Nu 2017 är frågan om Israel fortfarande går med på en delning och om den betyder upprättandet av en oavhängig palestinsk stat. Oavsett Israels syn på saken tycks tvåstatslösningen inte längre vara en praktisk möjlighet med tanke på bosättarrörelsens omfattning och geografiska utbredning inom det ockuperade Palestina. Bland palestinerna kvarstår osäkerhet om det palestinska folkets formella internationella representation: Är det bäst representerat av den Palestinska myndigheten och PLO, som håller fast vid sina centrala krav på ett slut på ockupationen genom ett tillbakadragande av Israels styrkor och att man tillåter den nuvarande palestinska "spökstaten" att skaffa sig reell regeringsmakt. Röster i det palestinska civilsamhället är mer skeptiska i sina förhoppningar och krav och förespråkar ofta återupprättandet av ett förenat sekulärt Palestina med jämlikhet för alla folkgrupper och religioner.

En tredje milstolpe är 50-årsdagen av kriget 1967, som förvandlade den då rådande de facto-uppdelningen av Palestina till israelisk kontroll över hela Palestina till följd av ockupationen

och den effektiva kontrollen över Västbanken, Jerusalem och Gaza. Det internationella samfundet var 1967 överens om att de nya förhållanden som uppstått till följd av kriget borde vara temporära. Israel förväntades dra sig tillbaka, detta som en skyldighet enligt internationell lag, även om processen kunde underlättas av mindre gränsjusteringar. Dessa förväntningar var uppenbara i säkerhetsrådets enhälligt antagna resolution 242. Här uppstod uppfattningen att fred berodde på återställandet av en legalt överenskommen delning på ett sätt som skulle ge palestinierna en suverän oavhängig stat. Allteftersom åren gått har det blivit allt osannolikare att den väg till den fred som utstakades av resolution 242 någonsin kommer att beträdas. Israel har demonstrerat obändig vilja och förmåga att behålla kontrollen över hela Palestina, en position som möjliggjorts av det villkorlösa geopolitiska stöd som USA gett Israel.

Ett viktigt resultat av 1967 års krig, som snarare förstärktes under de påföljande årtiondena, har varit att förvandla Israel från en strategisk börda för USA till en värderad strategisk partner. Denna förskjutning, som påskyndades av 11 septemberattackerna mot USA, har ovedersägligen förstärkt den speciella relationen mellan Israel och USA. Washington framstår numera som alltför partiskt för att tjäna som en trovärdig diplomatisk mellanhand ur palestinsk synvinkel. Israels regionala maktposition och USA:s globala ledarskap har gjort förhandlingsramen alltmer snedvriden. Alla diplomatiska initiativ har sedan lång tid gett USA denna viktiga tredjepartsroll som en förmodat hederlig medlare trots dess nära förbund med Israel. Palestinska frustrationer med en sådan diplomatisk process var givna, när framstegen mot en fredlig lösning tycktes permanent blockerad, samtidigt som Israel med full fart drev på sina territoriella ambitioner i det ockuperade Palestina. Den samtalsdiplomati som följde på utgången av 1967 års krig gav det falska intrycket av att konflikten kunde reduceras till en territoriell dispyt. Man bortsåg då från situationen för de palestinska flyktingarna som sökte ett slut på sina prövningar på vägar som överensstämde med internationell rätt.

Dessa årsdagar ger ett bra perspektiv på nuläget och hur detta uppstått som svar på en rad utvecklingstendenser under

ett helt sekels förlopp. Dessutom finns det något nytt och oförutsebart vid den politiska horisonten 2017 – Donald Trumps val till amerikansk president. Under sin kampanj talade Trump allmänt om sin gränslösa entusiasm för Israel och antydde en uppenbar brist på empati med palestinska rättigheter och aspirationer. I typiskt motsägelsefull stil nämnde han att hans skicklighet som affärsmakare kunde anlitas vid ett förnyat försök att finna en lösning som vore godtagbar för både israeler och palestinier. Det troligaste är att Trumps opportunistiska sida tar överhanden och får honom att acceptera Israels unilaterala politik. Denna går ut på kontroll över det mesta av Västbanken, om inte hela, liksom styre över hela Jerusalem och en beredvillighet att släppa Gaza, som i framtiden helst borde styras av Egypten eller möjligen Jordanien. Trump tycks benägen att tillfredsställa Israels ambitioner när han antytt att han kan flytta den amerikanska ambassaden från Tel Aviv till Jerusalem. Det skulle vara en viktig politisk present till Israel, en kraftig irritation av palestinerna och förvisso hela den muslimska världen, dessutom en handling som skulle utmana världssopinionen. Troligt är att Trumps inverkan kommer att skaka om det rådande mönstret av relationer mellan israeler och palestinier liksom påverka olika krishärdar över hela Mellanöstern. Trumps oförutsägbarhet gör det svårt att förutse något om hans presidentskaps effekter bortom dessa allmänna inslag.

Mot denna bakgrund finns det fyra drag i den palestinska kampen som nu framträder: 1) sammanbrottet för varje trovärdigt försök att nå ett diplomatiskt resultat genom förhandlingar mellan Israel och den Palestinska myndigheten; därav en vida spridd desillusionering om utsikterna för den ännu internationellt gångbara "tvåstatslösningen"; 2) ett fortsatt palestinskt lidande utan något skönjbart slut och fortsatta israeliska intrång på palestinska rättigheter, inklusive den fortskridande inkorporeringen av de territorier som ockuperades 1967; 3) en växande global solidaritetsrörelse med tyngdpunkt i BDS-kampanjen, stämplad av Israel som ett utslag av antisemitism; och 4) en regional politisk ram som tills vidare har marginaliserat den palestinska kampen, överskuggad av de pågående blodbaderna i Syrien och Jemen, flyktingkrisen och ISIS framträdande.

De palestinsk-israeliska relationernas vidare sammanhang förstärker dessa utmärkande drag. Den tilltagande oron i Mellanöstern tycks stärka Israels tillfredsställelse med ett status quo som inte förhindrar dess expansionistiska politik. Som antytts står vi inför en förskjutning av den regionala och globala uppmärksamheten till ISIS uppstigande och spridning, det fortsatta inbördeskriget i Syrien underblåst av inblandning från Ryssland, Iran, USA och andra stater, den saudiarabiska interventionen i Jemen, liksom kaoset i Irak och Libyen och de olika kurdiska ingripandena, allt detta komplicerat av sekteristisk rivalitet mellan Saudiarabien och Iran på flera nationella och regionala arenor. Denna utveckling har förändrat prioriteterna bland alla politiska aktörer i regionen. Intresset för och identifikationen med den palestinska kampen har avsevärt försvagats. I fallet Saudiarabien har denna förändring varit så drastisk att den skapat en tyst allians eller åtminstone konvergerande intressen med Israel, vilket var tydligt under 2014 års israeliska attack på Gaza, under vilken Saudiarabien gav sitt stöd genom sin diplomatiska tystnad.

Israel har också tjänat på flera andra tendenser, som gett det fria händer att ta itu med Palestina och palestinier utan att behöva ta hänsyn till internationell rätt eller respekt för FN:s auktoritet. Egyptens nya militärdiktatur sedan kuppen 2013 har återupprättat ett samarbete med Israel som rentav är starkare än under Mubaraks styre. Bortom detta har vi Turkiets upptagenhet med väpnade konfrontationer med dess stora kurdiska minoritet och det syriska inbördeskriget. Det har gett Ankaras ledare mer än de kan handskas med, vilket förklarar försvagningen av deras stöd för den palestinska kampen liksom en beredvillighet att normalisera relationerna med Israel. Och även Iran, som dock inte övergett sin retoriska fientlighet mot Israel, har gjort det tydligt att dess nuvarande främsta önskan är att förbättra relationerna med väst, avsluta sin isolering och vinna lättnader från internationella sanktioner, som har fått en sådan förlamande effekt på Irans ekonomi och förorsakat det iranska folket många umbäranden.

Trots de personliga och politiska konflikterna mellan Netanyahu och Obama har det "speciella förhållandet" mellan Israel

och USA hållit stånd. Israel har behållit det politiska utrymmet och kan fortsätta kolonisera vad som återstår av det historiska Palestina. De hårdaste ord som Washington kan uppåbåda är att kalla ett sådant flagrant lagstridigt uppträdande "föga hjälp", vilket i diplomatiskt språkbruk är föga mer än en liten smäll på handen.

Denna syn uppifrån på den palestinska situationen är dock långt ifrån hela historien. Trots den tryckande ockupationen fortsätter det palestinska motståndet. Det antar skilda former som hindrar Israel från att leva särskilt bekvämt. Den senaste omgången av knivhuggningar, som några kretsar överdrivet kallat en tredje *intifada*, kan tolkas på olika sätt. De kan bäst förklaras som spontana och patologiska uttryck för en existentiell desperation bland palestinier, parallellt med en våg av självmord i Gaza, som också tolkats som förlorade förhoppningar bland palestinerna. Denna pånyttfödelse för ett våldsamt palestinskt motstånd kan också uppfattas som en varning om ett fullskaligt återupptagande av den väpnade kampen. Palestiniernas utsikter för fred och självbestämmande tycks inte komma att märkbart förbättras under de närmaste månaderna och åren.

Kanske mer talande för en nära framtid än regeringarnas manövrer är den stadigt växande globala palestinska solidaritetsrörelsen, stimulerad av det palestinska civilsamhället och ledda av palestinier i diasporan. Den får växande stöd över hela världen, särskilt i Europa och Nordamerika. BDS-kampanjen vinner ökad kraft och kan ha börjat tillfoga den israeliska ekonomin kännbara kostnader. Israeliska *think-tanks* och ledare börjar känna oro för vad de har beskrivit som ett "delegitimeringsprojekt", som de kommit att betrakta som ett större säkerhetshot mot Israel än det väpnade palestinska motståndet.

Vad som är anmärkningsvärt med denna senaste fas av den palestinska kampen är att den kommit upp på en högre nivå vad gäller lag och moralitet. Den har vunnit ett försprång i det "legitimitetskrig" som förs på olika symboliska slagfält, inklusive på skilda håll i FN. En sådan strategisk orientering lägger stor vikt vid internationell lag, FN:s bedömningar av rättigheter och missnöjesanledningar, den globala allmänna opinionen, akti-

vism av framstående kulturella och moraliska ledare, bojkottinitiativ av akademiska institutioner och yrkesorganisationer och avbrutna engagemang av regeringar, företag och privata och internationella finansinstitutioner.

En förbluffande aspekt på dessa olika symboliska strider är insikten att nationella självbestämmanderörelser i överväldigande grad vunnit legitimitetskrigen ända sedan det andra världskrigets slut på bekostnad av den sida som innehaft militär överlägsenhet.

Om vi blickar framåt i ett försök att karakterisera den palestinska kampen tror jag att vi nu upplever både en stämning av frustration över diplomatins misslyckande och en framträngande förväntan, även om den senare är beroende av ändrade attityder hos USA, Europa och Israel och ompositioneringar som framstår som ett politiskt mirakel. Det skulle krävas ett mer balanserat och neutralt diplomatiskt ramverk än de årtionden av proisraelisk ensidighet som dömt Osloprocessen till ett misslyckande. Det skulle också kräva en överenskommelse mellan de ledande palestinska politiska krafterna (PLO, Hamas och möjligen Islamska Jihad) inklusive en förenad representation, deltagande av flyktingar och troligen frigivande av de flesta palestinska politiska fångar, som hålls fängslade utan anklagelser, däribland Marwan Barghouti, en framstående politisk ledare som länge varit fängslad och åtnjuter störst respekt bland de palestinska ledarna.

Oslo-diplomatin: Ett rättshistoriskt perspektiv

Utgångspunkter

När Osloavtalet undertecknades den 13 september 1993 och bekräftades inför världen med den berömda handskakningen på Vita husets gräsmatta mellan Yassir Arafat och Yitzhak Rabin med en leende Bill Clinton som åskådare, trodde många att den israelisk-palestinska konflikten äntligen höll på att avslutas eller åtminstone trädde in i sin slutfas. Det såg ut som om parterna hyste ett gemensamt engagemang, med starkt stöd av Förenta Staterna att uppnå en kompromiss mer eller mindre längs de gränser som etablerats av 1948 års stilleståndsavtal, som vidgat Israels territorium från 57 % av det brittiska mandatet till de 78 % av Palestina som Israel höll vid utbrottet av 1967 års krig. De andra tvistefrågorna, arrangemangen om Jerusalem, de palestinska flyktingarna, de israeliska bosättningarna, permanenta gränser, vattenrättigheter och säkerhetsgarantier antogs vid den tiden vara möjliga att nå en kompromiss och ömsesidig acceptans om, även om de skjutits upp till de s.k. slutstatusförhandlingarna. 1993 års avtal föreslog en lösning av dessa frågor inom fem år, vilket då föreföll rimligt, liksom planen att påbörja slutstatusförhandlingar senast 1996.

Men i dagens situation, när så lång tid gått, tycks utsikterna för en fredlig lösning svårare att uppnå än någonsin. Förhållandena har förändrats så ogynnsamt att varje försäkran om en uppnåbar och hållbar fred framstår i bästa fall som ett utslag av önsketänkande och i värsta fall svek. Hur kan vi förklara att dessa avtal, som 1993 vida firades som ett historiskt genombrott, nu framstår som en vägspärr som försåtligt avvänt den palestinska kampen från självbestämmande, medan den gav Is-

rael tid att utvidga sina territoriella anspråk och i det närmaste utsläcka varje realistisk utsikt att förverkliga palestinska rättigheter i en nära framtid. Vad kan vi lära av denna erfarenhet? Var palestinierna blinda eller bidrog de själva till en försvagning av sin position som drev dem till våldsamma former av motstånd och gav Israel tid, utrymme och sympatier, som gjorde det möjligt att fortsätta dess expansion? Eller var palestinierna otillräckligt enade bakom Osloavtalet och ovilliga till en nödvändig kompromiss för att ge Israel legitimitet som en judisk stat?

Det finns andra frågor som nu tycks lämpade att äntligen ta upp. Har Israel tagit sig vatten över huvudet och undergrävt sin långsiktiga säkerhet till följd av regionala maktförskjutningar som gjort dess situation prekärare än förut? Ty tekniska framsteg i vapenframställning och taktiska doktrinskiften gör alla politiska aktörer, även de uppenbart militärt dominant, sårbara för överraskande attacker. Detta är en lektion av 11 september-angreppen, som genomfördes med minimal kapacitet och nästan inga materiella resurser. Vad Israel gjort är att skapa en uppenbarligen irreversibel situation i de ockuperade områdena, Västbanken och östra Jerusalem, som har den medföljande effekten att beröva det en fredsoption. Fem år före Oslo, 1988, förband sig PLO för en sådan genom att acceptera Israels existens inom 1948 års stilleståndsgränser. Resten skulle bli en palestinsk stat som var betydligt mindre än vad FN föreslagit i sin delningsplan, en plan som palestinierna olyckligtvis förkastade när den lades fram därför att den framstod som grovt orättvis för de flesta palestinier. En viktig fråga för närvarande efter Oslo-diplomatins sammanbrott är om denna pessimistiska slutsats, att fredsoptionen skulle vara stängd, är övertygande eller ej. Och i så fall, vad kan nu göras?

Återfinna 1993 års perspektiv

Många av oss antog att de hemliga diskussionerna i Oslo som frambragte den överenskomna ramen för förhandlingar skulle styra parterna i riktning mot en hållbar fred. Men redan i utgångsläget fanns det skeptiker och det fanns många skäl

för skepsis. Till att börja med hade det i ramverket inte sagts någonting om en suverän palestinsk stat som stipulerat mål för processen. Den palestinska rätten till självbestämmande var inte ens nämnd.

Ett ännu allvarligare förebud om besvärligheter i framtiden var frånvaron av en klar politisk överenskommelse om förutsättningar och tillvägagångssätt i Osloavtalet. I efterhand stod det klart att detta tilltalade Washington mer än någon av parterna, då avtalet tog upp konflikten på ett sätt som tillät USA att förverkliga sin stora strategi i fråga om oljeenergi i regionen. I israeliska Knesset var omröstningen om Osloavtalet alltför jämn för att vara tilltalande trots att Labour innehade regeringsmakten, med 61 för och 50 emot; 9 avstod. Den israeliska motviljans djup avslöjades i mordet på Yitzhak Rabin 1995 av Yigal Amir, en religiös jude hemmahörande bland extrema bosättare som blivit djärvare genom bibliska anspråk. Därmed undanröjdes den mest respekterade israeliske ledaren som identifierats med Oslo-politiken. Det är betecknande att Benjamin Netanyahu och hans Likud-parti var öppna motståndare till Osloavtalet från början. Det innebar ju att Israel måste dra sig tillbaka för att lämna rum för en palestinsk stat. Före Rabins död hade Netanyahu vid möten om Oslo angripit Rabin för hans kompromissvänliga inställning och anklagat honom för att "stå fjärran från judiska traditioner och judiska värden".⁽¹⁾ Sådana attityder, som så provokativt kom till uttryck i Israel, kom inte till synes internationellt, då skenet upprätthölls att alla politiska tendenser i Israel sökte en förhandlingsfred.

Dessutom drev de israeliska väljarna högerut, vilket angav politiskt bråk längre fram om Oslos tidtabell och förhandlingsprocessen i stort; de var motvilliga mot att färdas särskilt långt på Oslovägen. Den israeliska tvetydigheten inför Osloavtalet återspeglade spänningen mellan dem som sökte en fred grundad på en överenskommelse om två stater och de som trodde att Israels öde och säkerhet berodde på förhindrandet av en palestinsk stat och på att hela Jerusalem och så mycket som möjligt av Västbanken skulle införlivas med ett utvidgat Israel som bibeln förordnat om. Netanyahu var Israels premiärminister 1996-1999 och följdes efter ett mellanspel med Ehud Barak av Ariel

Sharon som regerade fram till sin *stroke* 2006, medan Netanyahus andra period som Israels ledare började 2009.⁽²⁾

På den palestinska sidan fanns det också en stark opposition mot Osloprocessens idéer. Man tycktes acceptera två stater för att få en fredlig lösning av konflikten, vilket innebar både en legitimering av Israel och en uppdelning av Palestina. Man tycktes också vänta sig en stat baserad på 1967 års gränser, men anpassad efter Israels önskemål snarare än till den delning som generalförsamlingen föreslog hösten 1967, som var avsevärt generösare mot palestinierna. PLO:s genomgående position har varit att lägga dominerande vikt på territoriefrågan, uttryckt i formeln "land för fred", varvid de skjutit anspråken från miljonerna palestinier i flyktingläger eller i en ofrivillig diaspora åt sidan.

De mer militanta fraktionerna, Hamas, Islamska jihad och PFLP vägrade skriva under på sådana framtidsplaner. Många prominenta palestinska intellektuella, däribland Edward Said, kände att en delningslösning baserad på etniska stater var dömd att misslyckas, om man var ute efter en rättvis fred. En modern prägel krävde helt klart att suveräna stater var sekulära snarare än att de bar på en etnisk eller religiös identitet.⁽³⁾

Argumentet fanns också att en delning skulle frambringa ojämlika stater till följd av de politiska och diplomatiska dispariteterna mellan parterna, att den skulle påtvinga den stora palestinska minoriteten i Israel ett permanent andra klassens medborgarskap och att den aldrig skulle leda till en hållbar fred, eftersom den var helt oacceptabel för de palestinier som hade flytt från sina hem under kriget 1947-48.

Arafat var den helt klart dominerande ledaren bland palestinierna. Men även han saknade det palestinska folkets fulla stöd när det gällde en fredsprocess som ledde till två etniska stater. Hans godtagande av Osloavtalet åtnjöt ett bräckligt politiskt stöd. Många på den palestinska sidan var oroade över att flyktingarnas rättigheter skulle offras med tanke på Arafats iver att uppnå en stat. De fruktade att israelerna i slutändan inte skulle gå med på en rimlig kompromiss om den slutliga lösningen med tanke på deras vägran att avbryta bosättnings-

processen och deras formella åtgärder att annektera och utvidga Jerusalem mot FN:s och det internationella samfundets önskan. Därtill kom de obalanserade maktförhållandena i den diplomatiska process som skulle följas: Israel var mycket starkare vid förhandlingsbordet och denna disparitet förvärrades av att USA spelade den medlande tredjepartsrollen trots att det var Israels öppna och villkorlösa bundsförvant. Ja, det var ett omisskännligt tecken på palestiniernas svaghet att de accepterat detta ramverk och inte ha insisterat på åtminstone en neutral ledning av förhandlingarna. Kunde Israel ens föreställa sig exempelvis Arabförbundet som en möjlig fredsmäklare? USA var en ledande givare och leverantör av vapen till Israel liksom dess strategiska partner i regionen, mycket utpräglad ända sedan den israeliska segern i kriget 1967.⁽⁴⁾

Tidpunkten som valts för Oslo-samtalen tycktes också maximera Israels förhandlingsstyrka, då PLO (och Arafat) grovt missat sig och stött Saddam Husseins Irak i det just avslutade Gulfkriget och därigenom förlorat ett viktigt diplomatiskt och finansiellt stöd bland Gulfstaterna. Än en gång stod palestinierna med ryggen mot väggen. Det såg ut som den idealiska tidpunkten för Israel att med amerikanskt stöd få till stånd en förmånlig uppgörelse som skulle låta det behålla många av vinsterna från dess militära seger 1967.

Under åren som följde mörknade efterhand molnen som alltid hängt över denna fredsprocess. Från israelisk synpunkt såg uppsvinget för terroristincidenter, inklusive självmordsbombningar, ut som om den palestinska sidan höll fast vid ett våldsamt motstånd. Vidare föreföll Arafat antingen ouppriktig i sin anslutning till Osloprocessen eller så kunde han inte kontrollera dem i det palestinska lägret som vägrade acceptera en israelisk stats legitimitet. Det rapporterades också i väst att Arafat lät mer militant när han vände sig till arabiska åhörare än när han talade i FN eller vid internationella sammankomster. Han påstods göra mindre än vad som var möjligt för att kontrollera de våldsamma och mer radikala grupperna i det palestinska lägret. Sådana tolkningar litade man på för att misskreditera Arafat och få Israel att angripa hans högkvarter och förklara honom vara en olämplig partner vid fredsöverläggningar.

Minst lika desillusionerande från palestinsk synpunkt var den fortsatta israeliska bosättningsverksamheten, underlättad av ett kostsamt nät av vägar endast för bosättare, som föreföll avgjort oförenliga med den tänkta tidtabellen på fem år för israeliskt tillbakadragande från ockuperat palestinskt territorium. Det var också fallet med flera andra ändringar i det israeliska lagsystemet som innebar en vidare konsolidering av kontrollen över hela Jerusalem. Sådana kränkningar av Osloavtalets grundprinciper förvärrades i hög grad av framgångarna för det bosättningsvänliga Likudpartiet, som resulterade i Benjamin Netanyahus första period som premiärminister 1996-99. Netanyahu hade från början varit en motståndare till Osلودiplomatin liksom han å andra sidan stött bosättningsrörelsen och bibliska krav. Detta kastade ytterligare tvivel på Israels engagemang för någon form av fred som skulle innebära en palestinsk stat, för att inte tala om en lösning av andra icke-territoriella palestinska krav. Det fanns vidare misstankar därför att Netanyahu inom Israel talade om Västbanken som "Judéen och Samarien", i samförstånd med Storisrael-krafterna som utgjorde en viktig del av hans politiska bas, medan han i internationella sammanhang fortsatte att bekänna sin tro på direkta förhandlingar och avstod från något offentligt tillbakavisande av Osloavtalet.

Denna underminering doldes för världssopinionen, då ingendera sidan ville se ut som en "negativist" i förhållande till tvåstatslösningen, ett ställningstagande som skulle ha retat USA. Det är möjligt att Arafat ännu mot slutet av sitt liv trodde på möjligheten att åstadkomma en palestinsk stat. Kanske en sådan reducerad form av palestinskt självbestämmande var den realistiska yttre gränsen för vad som kunde uppnås med tanke på dispariteterna i makt. En sådan utgång vore att föredra framför uthärdandet av ockupation och flyktingläger i det oändliga.

Dessutom förblir det fortfarande vida lättare för det internationella samfundet att fortsätta att tro på en "fredsprocess" som den utstakats i Osloavtalet än att erkänna dess sammanbrott. Särskilt USA har fortsatt att agera som om detta var den enda vägen till en lösning av konflikten. En sådan kurs framstår som långt acceptablare politiskt sett än vare sig att utöva tillräckligt tryck på Israel att hejda bosättningsprocessen

eller erkänna för världen att villkoren inte längre gynnar ett palestinskt självbestämmande i den form som skissats i säkerhetsrådets resolution 242 och i påföljande diplomati. Även om Oslo-processen hejdats, har den gjort det möjligt för väst att undvika att direkt utmana Israel utan att frontalt alienera arabvärlden och världens muslimer.

Denna politikens höjdpunkt kom när arbetarpartiet ännu en gång under kort tid ledde Israels regering, med Ehud Barak som premiärminister. Den sista anknytningen till Oslo var Bill Clintons Camp David-initiativ i slutet av hans presidentperiod år 2000. Barak lade då fram förslag som beskrevs som "generösa" i väst, men de förband inte Israel att dra sig tillbaka helt och specificerade inte heller vilka områden som skulle lämnas ut mot de territorier som gavs till Israel för att möjliggöra dess inkorporering av de s.k. bosättningsblocken. Inte heller löstes frågorna gällande flyktingarna, östra Jerusalem och vattenrättigheterna. Vissa ansträngningar gjordes i uppföljningsförhandlingarna i Taba i januari 2001 för att diskutera några palestinska orosmoment, men de protokollfördes inte och föreföll, så som de rapporterades, inte möjliga att godtas av Israels väljare, som behövde godkänna förslagen i en folkomröstning. Dessa förhandlingar ledde därför till ytterligare ett diplomatiskt misslyckande, där Arafat och PLO hårt klandrades av USA trots att de lockats delta mot sin vilja, grundat på deras korrekta uppfattning att ett alltför stort gap förelåg mellan de båda sidornas minimikrav för en möjlig framgång. Det palestinska förkastandet av Camp David/Taba-utgången ledde till den andra *intifadan*, som föreföll lika mycket riktad mot PLO:s ledning för att den ställt upp på samtal som så försvagade palestinska krav, som den var riktad mot Israel och dess ockupations- och expansionspolitik.

Oslo bortom Oslo: Vägkartan och Kvartetten

Vad som följde var president George W. Bush i USA och premiärminister Ariel Sharon i Israel och med dem en vidare förstärkning av relationerna mellan de båda länderna, särskilt efter 11 september-attackerna. Sharon hävdade att Arafat var Israels Osama Bin Laden: Israels säkerhetstaktik mot pales-

tinierna och den palestinske ledaren var en gerillabekämpning av samma karaktär som den som USA förde mot al-Qaida. Bush sade för första gången öppet att den amerikanska uppfattningen om en lösning av konflikten gick ut på upprättandet av en sammanhängande palestinsk stat med säkra gränser och lämpliga länkar mellan Gaza och Västbanken. Detta resultat skulle uppnås i en gradvis process kallad Vägkartan och placerad under beskydd av Kvartetten, bestående av USA, Ryssland, Europeiska unionen och FN. Åter fanns det problem med de båda sidornas godtagande av en sådan politik. Israel lade fram 14 villkor för sin villighet att gå med på den, inklusive sin vägran att avbryta bosättningsexpansionen. Det fanns heller ingen hänvisning till skydd av palestinska rättigheter under internationell lag, vilket tydde på en avsikt att lösa konfliktens icke-territoriella sidor (särskilt flyktingarna, Jerusalems status och vattenresurserna) genom diplomatisk köpslagan snarare än genom åberopande av rättigheter, vilket lät saken avgöras av skillnaden i makt mellan parterna, vilket var dåliga nyheter för palestinierna.⁽⁵⁾

I detta avseende återgav Vägkartan två av de sämsta dragen i Osloavtalet som text och som en framskridande process. Den gjorde det för det första möjligt för Israel att under ockupationens gång syssla med aktiviteter som var olagliga enligt internationell humanitär lag, vidare dra fördel av fördröjningar i lösandet av konflikten och omvandla det som var klart olagligt till en ny de facto-realtitet som man måste ta hänsyn till i kommande förhandlingar; och för det andra, en ovilja att låta den palestinska sidan kompensera sin underlägsenhet i makt och diplomatiskt stöd och erkänna relevansen av internationell rätt och palestinska rättigheter för lösandet av "slutstatusfrågor", innefattande bosättningar, flyktingar, vatten, gränser och Jerusalem. I själva verket har Osloavtalet, som i förhandlingssammanhang undanträngts av Vägkartan, visat sig bli en formel för icke-förverkligande av visionen om en hållbar fred mellan de båda sidorna. Frånvaron av samband mellan text och de facto-förhållanden har hittills undanskymts av att man fortsatt att åberopa resolution 242 – förutom Oslo och Vägkartan – utan någon formell referens till Israels handlingar som har underminerat sådant resultat som en praktisk politisk möjlighet.

Även om upplägget anpassades efter en ny fas i processen, behöll Vägkartan väsentligen Osloavtalets drag. Den bibehöll dispariteten mellan de båda sidorna, vilket tillåtit Israel att samla alltmer fakta på marken, medan ockupationens klocka fortsatt att ticka. Tiden har inte varit neutral. Uppskov har gynnat israelisk expansionism och kontinuerligt minskat palestinska förhoppningar och utsikter. De innefattar byggandet av en separationsmur huvudsakligen på palestinskt territorium och beslagtagandet av palestinsk mark som avskurit många palestinier från deras byar och åkrar på ett sätt som 2004 befanns olagligt enligt ett utlåtande av Internationella domstolen i Haag.⁽⁶⁾ Därtill kommer ett välutbyggt nätverk endast för bosättare, vilket bidragit till ockupationens växande apartheidstruktur och gjort det allt klarare att Israel inte har för avsikt att någonsin dra sig tillbaka från Västbanken i enlighet med resolution 242:s enkla innebörd.

USA har fortsatt att skydda Israel för klander och sanktioner trots dess *olagliga* aktiviteter, vilket gör utsikterna för en verkligt suverän palestinsk stat allt mindre för varje år som går. Och palestinerna har naturligtvis inte varit passiva: Hamas har avfyrat raketer på sydisraeliska städer, vilket visserligen orsakat små skador men skapat fruktan på den israeliska sidan om gränsen och vidmakthållit en spänning och ett våldsklimat som varit oförenliga med en försoningspolitik. Det råder många kontroverser om våldet, vilken sida som varit provokatör och vem som svarat. Vidare har det inte alltid varit klart om raketerna från Gaza avfyrats med Hamas gillande eller av miliser som trotsat Hamas kontroll.

Ockupationen från 1967 har fortsatt längs de linjer som drogs upp i Osloavtalet. Den territoriella administrationen är uppdelad mellan den Palestinska myndigheten och Israel. Israel upprätthåller fortfarande flera hundra vägspärrar över hela Västbanken, vilket i hög grad hämmar palestinernas rörlighet, och brukar obegränsat våld i sin säkerhets namn. I detta avseende har Oslo lett till en kollaborationistisk relation i säkerhetsfrågor mellan Israel och den Palestinska myndigheten, som har dagligt samarbete med de israeliska myndigheterna. Träning av intern säkerhetspersonal företas i de palestinskkontrollerade delarna av Västbanken med amerikanskt finansiellt bistånd och vägled-

ning. I ljuset av konflikten mellan den Palestinska myndigheten och Hamas, särskilt sedan Hamas tog kontroll över Gazaremsan 2007 efter en blodig kamp med Fatah, har det inte förekommit någon enad palestinsk representation för diplomatiska initiativ. Det har de senaste åren riktats välgrundade anklagelser för maktmissbruk av den Palestinska myndigheten på Västbanken och av Hamas i Gaza gentemot deras respektive politiska motståndare. Västbanken och Gaza har rört sig i motsatt riktning: Västbanken söker utveckla statsliknande institutioner trots ockupationen, medan Gaza i ökande grad tycks gå sin egen väg, allt mer avskuret från resten av det ockuperade Palestina och utsatt för en israelisk blockad. En sådan splittring har ytterligare försvagat palestiniernas diplomatiska förmåga, en process som definitivt har uppmuntrats av Israel och USA genom att de insisterat på att behandla den valda regeringen i Gaza som en "terroristorganisation" snarare än som en politisk aktör. Det har förstärkts av den omfattande blockaden av export och import som infördes 2007 och vida fördömts som en flagrant form av kollektiv bestraffning i direkt brott mot § 33 i den fjärde Genève-konventionen som handlar om ockupation till följd av krig.

2004 gick Bush så långt att han utbytte brev med Sharon, där han gick med på att Israel skulle få amerikanskt stöd för den territoriella inkorporeringen av sina odefinierade stora bosättningsblock. Det var ett utslag av oöverträffad arrogans att ge sig ut och bestämma att bosättningar etablerade i strid med internationell humanitär lag kunde överföras till suverän israelisk kontroll utan ens att söka ett palestinskt deltagande för en sådan slutsats. Ett sådant initiativ tycktes också ha varit en ensidig modifiering av de rimliga förväntningar som skapats av Osloavtalet och bekräftats av Vägkartan. Det är sant att den Palestinska myndigheten i hemliga förhandlingar accepterat det väsentliga i vad Bush samtyckt till, men om detta kan vara acceptabelt för det palestinska folket är tvivelaktigt.⁽⁷⁾ Samtidigt var Bush den som för första gången slog fast att en fredlig lösning av konflikten skulle resultera i vad som lovades bli en hållbar palestinsk stat.

Avslutning

Den nuvarande situationen vad gäller fredsdiplomatin är oacceptabel. På den israeliska sidan finns ett stående erbjudande om ovillkorliga direkta förhandlingar, men utan villighet att suspendera och än mindre stoppa bosättningsverksamheten. På den palestinska sidan, formellt företrädd av Palestinska myndigheten och Mahmoud Abbas, fasthåller man vid att sådana förhandlingar inte kan gå framåt utan en frysning av bosättningarna, om än inte nödvändigtvis innefattande bosättningar i östra Jerusalem. Båda sidor aktar sig för att ifrågasätta den fredsprocess som inledningsvis förebådades i Osloavtalet, vilket dock i hög grad underminerats av flera faktorer: splittringen på den palestinska sidan mellan Fatah och Hamas; alliansen mellan Israels högerflygel och bosättarna; byggandet av separationsmuren och den fördjupade judiska närvaron i östra Jerusalem. Med tanke på dessa perspektiv borde Osloavtalet/Vägartan förklaras slutgiltigt döda så vitt freden angår.

Men det finns andra frågor. Osloavtalet gav självstyre åt majoriteten av den palestinska stadsbefolkningen på Västbanken; genom Israels reträtt 2005 åstadkoms ett liknande resultat för Gazaremsan. Trots trakasserierna i denna ändrade form av ockupation, tillät den en viss typ av normalitet och autonomi att blomstra både på Västbanken och i Gaza och den är förvisso att föredra ur det palestinska folkets synvinkel, framför den typ av direkt militär ockupation som existerade efter 1967 års krig och varade till den partiella israeliska reträtten som arrangerades via Oslo. Effekterna av detta arrangemang är kontroversiella. Många palestinier hävdar att den undergrävde viljan att göra motstånd genom att skapa invecklade nätverk som gjorde den Palestinska myndigheten i praktiken beroende av israeliskt finansiellt och politiskt samarbete och förstärkte den olyckliga splittringen mellan Fatah och Hamas. Från den Palestinska myndighetens perspektiv främjades vägen till en statsbildning å andra sidan av omröstningen i FN:s generalförsamling den 29 november 2012 som gav Palestina ställningen som "stat utan att vara medlem", ett resultat som i sista stund fick överraskande stöd även av Hamas. En sådan palestinsk stat tycks vara möjlig

i enlighet med internationell lag, men det är ett långt steg från bilden som gavs av resolution 242, som i sin tur stod långt från begreppet i resolution 181. Varje ny form av palestinsk statsbildning har i hög rad reducerats jämfört med sin föregångare.⁽⁸⁾

På detta stadium behöver förhandlingsspelets sponsorer, särskilt USA och Kvartettens övriga medlemmar, med tanke på inträffade händelser, förklara hur vägen framåt mot två stater kan beredas. Eller måste de erkänna att metoden inte längre är politiskt möjlig och att argumenteringen till förmån för den har gjort moralisk bankrutt.

I många avseenden har de palestinska idéerna om motstånd rört sig mot ett krig gällande legitimitet, som väsentligen är beroende på en allmän taktik av mjuk makt. Dess aktuella huvudinslag är en växande solidaritetskampanj där den palestinska kampen tagit formen av Bojkott, Desinvesteringar, Sanktioner (BDS). Den är löst modellerad på anti-apartheidkampanjen som lyckades åstadkomma ett i stort sett fredligt slut på rasistregimen i Sydafrika. Kanske tiden har kommit för det civila samhället att flytta över sina förhoppningar och sitt engagemang från Oslo/Vägartans metod för att satsa massivt på BDS och legitimitetskrigets logik.

Trots årens gång förblir Edward Saids visa ord från år 2000 sanna men dock lika förbisedda som förut:

”Mitt genomgående antagande är att jag som palestinier tror att varken araberna eller israelerna har ett verkligt militärt val och att det enda hoppet för framtiden är en anständig samlevnad mellan de två folken baserad på jämlikhet och självbestämmande.”⁽⁹⁾

3

Perspektivskifte på Palestinas framtid ⁽¹⁾

Outsiders talar för palestinierna

En del av den palestinska tragedin ända sedan det Osmanska rikets fall är att andra personer gång på gång gjort anspråk på att tala på det palestinska folkets vägnar. Med tanke på hur världen är funtad har dessa främmande röster ideligen överröstat palestiniernas. Detta har de gjort på basis av geopolitiska beräkningar och en orientalistisk mentalitet till det palestinska folkets nackdel. Denna groteska inblandning nådde sin första klimax med Lord Arthur Balfours deklARATION 1917. Hans ökända brev till den sionistiska rörelsens ledare, som dekreterade att Storbritannien skulle se med välvilja på upprättandet av "ett nationalhem för det judiska folket" i det historiska Palestina, blev startskottet för en tragisk händelseutveckling för landet och regionen.

Detta koloniala herravälde varade under det brittiska mandatets trettio år. Dess viktigaste milstolpe var 1937 års rapport av Peel-kommissionen, ett imperialistiskt initiativ som framförde den karakteristiskt brittiska idén att Palestina skulle delas mellan judar och araber. Britterna öppnade dörren för det sionistiska företaget utan att bry sig om att vinna samtycke bland de infödda. Peels rekommendationer blev sedermera i betydande grad inbakade i FN:s delningsplan 1947, som gav 55 % av Palestinas territorium till den israeliska sidan och 45 % till den palestinska. Denna fördelning utmanade både den palestinska befolkningen och befolkningsbalansen i Palestina, som vid den tiden hade en arabisk majoritet. Den nykoloniala attityden till Palestina har levt kvar alltsedan Israel utropade sig som suverän stat. Förhastat tog FN in Israel som medlem utan tillräckliga försök att säkra palestinska rättigheter under internationell lag eller den infödda befolkningens samtycke.

Under just den epok när koloniserade folk protesterade eller reste sig mot europeisk kolonialism och besegrade den i befrielsekrig världen runt, dömde Storbritannien Palestina alltså till en ny variant av europeisk bosättarkolonialism, en katastrofal process för det palestinska folket. 1948 års *nakba*, som innebar en massiv fördrivning av palestinierna och ödeläggelsen av mer än 600 byar, följdes av en andra cykel av fördrivning 1967, som resulterade i en långvarig ockupation och en partiell de facto-annektering av vad som återstod av Palestinas territorium. Inte heller 1967 års ockupation har varit statisk: den har ända från början utnyttjats av israelerna för att förverkliga sin vision av ett "större Israel". Deras ansträngningar att kontrollera Västbanken och Jerusalem har varit oavslutliga och gått ut på en kombination av annektering, manipulering av uppehålls- och byggnadstillstånd, en kontinuerlig etablering och utvidgning av bosättningar och en framtvungad befolkningsförändring.

Förnekandet av palestinskt självbestämmande och expansionism har varit genomgående drag i Israels nästan 70-åriga existens som oberoende stat. Dess de facto-gränser som föreslagits av FN utsträcktes med vapnens hjälp under 1948 års krig och ökade Israels andel av det historiska Palestina från det av FN föreslagna 55 % till 78 %, som intagits när ett stilleståndsavtal slutligen nåddes. Efter 1967 års krig gavs de 1948 utvidgade gränserna (och det utvidgade territorium som de innefattade) implicit och provisoriskt de jure-erkännande av FNs säkerhetsråd i resolution 242. Dessa var de gränser som PLO längre fram godtog som en historisk eftergift i dess deklaration 1988 om palestinsk oavhängighet, vilken väsentligen erkände och accepterade Israels permanenta existens. Några år senare accepterades också dess gränser de facto av arabstaterna genom 2002 års fredsinitiativ, liksom av flera amerikanska presidenter – i det senare fallet med modifieringar till Israels fördel: stöd för Israels bibehållande av bosättningsblock, erkännande av Israels säkerhetsintressen i Jordandalen och s.k. "utbyte av mark" som skulle ändra 1967 års gränser.

Även här är det huvudsakligen utomstående som uttalar sig om vad som är rättvist och resonabelt för de båda folken på ett missvisande sätt som återspeglar det sionistiska inflytandet

på utformningen av USA:s, Europas och t o m FN:s diplomati. Poängen här är att palestiniernas olyckor på varje stadium genomdrivits av utomstående tunga politiska krafter, som inte intresserar sig för oförytterliga palestinska rättigheter. Den mest fundamentala mänskliga rättigheten, självbestämmande, kommer till uttryck i § 1 i de två grundläggande dokument som definierar politisk legitimitet alltsedan det andra världskrigets slut: de två människorättskonventionerna från 1966.

USA som hederlig mäklare

I några avseenden är den mest försåtliga av de utomstående parterna den amerikanska regeringen, som gör anspråk på att samtidigt kunna fylla tre oförenliga funktioner: ställa upp med diplomatiska tjänster som "hederlig mäklare"; auktoritativt uttala sig om en rättvis lösnings stora drag; och upprepade gånger demonstrera (och i överflödande mått bedyra) sin konsekventa, orubbliga proisraeliska partiskhet. Washingtons villighet att offentligt framföra en annan mening än Israels prövades när president Obama under sitt första år upprepade att 1967 års gränser måste ligga till grund för direkta förhandlingar; han tycktes göra ett modest försök att rehabilitera USA:s anspråk på att vara en "hederlig mäklare". Men denna gest av balans behölls inte och sådana åsikter upprepades aldrig.

Vi kan alla spekulera över varför den Palestinska myndigheten inte ropar ut sin protest mot att den ska förväntas gå med på amerikanska diplomatiska initiativ, vilka i verkligheten samordnats med den israeliska regeringen på varje stadium. Rashid Khalidis nedgörande kritik av amerikansk Mellanösternpolitik i hans övertygande, skarpa bok, *Brokers of Deceit: How the US had Undermined Peace in the Middle East*, är relevant i detta avseende. Dess mest belysande påpekande är att det aldrig förekommit någon allvarlig avvikelse från den kurs som sattes av Menachem Begin vid Camp David-förhandlingarna 1978, när han förkunnade att "en palestinsk stat under inga förhållanden kan skapas."⁽²⁾ Även Yitzhak Rabin visade sig vara en oföränderlig motståndare till en genuint suverän palestinsk stat.

Sådana våldokumenterade ställningstaganden är förödande till sin innebörd, därför att de avslöjar avgrunden mellan israelisk (och ännu viktigare amerikansk) offentlig diplomati, som insinuerar en tvåstatslösning som förhandlingarnas slutresultat, och medvetenheten om att Israels ledare hela tiden varit engagerade utanför förhandlingsspelet för att undvika en sådan lösning.

Jeremy Hammond visade detta utförligt i sin bok *Obstacle to Peace*, som om den uppmärksamats skulle ha punkterat den amerikanska diplomatins dubbelspel i fråga om palestiniernas nationella kamp.⁽³⁾

Vid sitt besök i Israel 2013 övergav president Obama sin tidigare uppvisade opartiskhet i ett oförställt försök att övervinna Netanyahus fiendlighet i Tel Aviv; denne hade inte gjort någon hemlighet av att han tänkte stödja Mitt Romney i det amerikanska presidentvalet. Obama kunde ha gripit tillfället att inta en mer självständig attityd till konflikten, när han siktade till att väljas om, och försöka nå trovärdighet som åtminstone en halvt hederlig mäklare. Men han valde att gå i den motsatta riktningen, kanske av taktiska skäl för att ta hänsyn till hemmaopinionen.

Efter att ha prisat Israel på varje tänkbart sätt i sitt tal i Jerusalem den 21 mars 2013 och oombedd lovat öka USA:s militära stöd ytterligare, prisade Obama Israels dittillsvarande ansträngningar att uppnå fred med palestinierna och uttryckte förståelse för de besvikelser som lett många israeler att ställa sig "skeptiska" till om en fred "kan uppnås".⁽⁴⁾ Han gav till och med Israel rätt att bestämma vad det kan behöva göra för att åstadkomma en lösning av konflikten: "Jag vet att bara israeler kan fatta de grundläggande besluten om ert lands framtid."⁽⁵⁾ Obama visade ingen jämförbar känslighet för palestiniernas oförytterliga rätt att bestämma över sin framtid, vilket är ett ganska förnedrande förbiseende med tanke på att palestinierna till skillnad från israelerna levt som flyktingar, i exil, under ockupation sedan 1967 och som en förtryckt minoritet sedan 1948.

Obama upprepade visserligen konventionell visdom om att "det enda sättet för Israel att leva vidare och blomstra som en judisk och demokratisk stat är att se ett självständigt, livsdug-

ligt Palestina förverkligas.”⁽⁶⁾ Men han gav ingen antydning i sitt långa tal om vad som kunde krävas för att möjliggöra detta mål under nuvarande förhållanden. Han kom aldrig in på vad som borde göras för att avlägsna den olagliga arkipelagen av israeliska bosättningar på Västbanken; göra slut på de etniska manipulationerna i det ockuperade Jerusalem; riva separationsmuren som 2004 förklarades olaglig av en så gott som enhällig Internationell domstol i Haag; eller uttrycka den minsta skepsis mot den extremistiska Netanyahu-regeringen, som är ännu välvilligare mot bosättarna och annexionisterna och ännu mer krigisk än någon av sina föregångare. Utan att nämna den avsomnade fredsprocessen förordade Obama direkt ett återupptagande av direkta förhandlingar mellan Tel Aviv och Ramallah utan att ens föreslå föregående “förtroendebyggande åtgärder” som kunde ge önskvärd trovärdighet åt hans advokatyr.

Obamas uppmaning såg ut som en naiv upprepning av vad som framlagts under Bushs presidenttid genom åberopande av den utslitna formeln “två stater för två folk”. På mig lät Obama-administrationens åkallan av tvåstats-mantrat som ett surrealistiskt undvikande av en långt mer nedslående verklighet. Den såg ut som en cynisk täckoperation riktad mot palestinierna. Dess yttersta motiv tycks ha varit att se positivt på Israels ockupation genom att visa upp israelisk god vilja att återuppta förhandlingarna och slå ned på en palestinsk inställning att avvisa dem eller genomlida ännu en rond fruktlösa förhandlingar. Men kanske en alternativ plan kunde förmå den Palestinska myndigheten att acceptera en livsoduglig palestinsk ministat, som Netanyahu, Obama och kanske även Abbas skulle förkunna vara en slutgiltig uppfyllelse av det överenskomna målet två stater för två folk. Detta kunde så förevisas genom en andra handskakning på Vita husets gräsmatta eller till och med ett andra fredspris i Oslo.

Representationsproblemet

Det kan vara värt att påminna om att USA:s regering bedrog sina indianer gång på gång, när den fick dem att avstå från sina rättigheter i ensidiga avtalsförhandlingar. Det palestinska folket

borde uppmärksamma denna historia och vara ytterst försiktiga innan de avstår från sina rättigheter under internationell lag och pressas acceptera arrangemang som återspeglar "fakta på marken" som den bästa möjliga uppgörelsen. Det borde stå klart att vår tids bristande ojämlikheter i fråga om "hård" (främst militär) makt ignorerar internationell lag och är okänsliga för så gott som allt innehåll i 2000-talets globala rättvisepuffning.

Såvida inte en fundamental ändring sker i israeliskt tänkande, kommer Israel och USA aldrig godta idén om en fullt suverän palestinstat. Trots munväder om motsatsen accepterar Israel inte det förmodat globala samförstånd som framsprang ur säkerhetsrådets resolution 242, som uppmanar Israel att dra sig tillbaka från det territorium det erövrade i 1967 års krig – för att ge plats åt en suverän palestinsk stat inom 1967 års gränser. Även denna vaga och tvetydiga version av palestiniernas rätt till självbestämmande (bara 22 % av det territorium som förvaltades av det brittiska mandatet) har aldrig klart accepterats av de israeliska ledarna, oavsett vilket parti som suttit vid makten. Inte heller har Washington någonsin ifrågasatt detta grundläggande drag i Israels avvisande hållning, delvis antagligen därför att USA:s uppfattning om konflikten skapats av sådan topprådgivare som Dennis Ross och Martin Indyk utan någon kreativ påverkan av mindre partiska personer. Dessa byråkratiska *insiders* tog över den s.k. fredsprocessen i kraft av oklanderliga vitsord från American Israel Public Affairs Committee (AIPAC).⁽⁷⁾

USA:s inblandning till Israels förmån sträcker sig in i den palestinska inrikespolitiken, som när det gäller uteslutningen och demoniseringen av Hamas. Som nämnts har Hamas styrt Gazaremsan ensamt sedan 2007, då det framgick som segrare i striden med Fatahs (av USA stödda) militära utmaning av regeringen i Gaza – en regering som kom till genom Hamas valseger året dessförinnan. Sedan denna splittring har samtal då och då ägt rum mellan den Palestinska myndigheten och Hamas för att skapa en försoning, men hittills har de bara frambragt svaga arrangemang som snabbt fallit sönder. Dessa försök till enhet har dessutom genomgående motarbetats av både Tel Aviv och Washington. Israel och USA har varnat för de konsekvenser som kunde bli följden av varje politiskt arrangemang som tar med

Hamas i Palestinas representation. Hamas förblir svartlistat som en "terroristorganisation" och kommer antagligen att förbli det, tills Israel och USA finner bäst i att söka ett fredligt slut på konflikten.

Detta förblir en svag punkt i palestiniernas diplomatiska position. Alla i det palestinska samhället erkänner den önskvärdheten av ett enat ledarskap som kan artikulera palestinska klagomål, krav och rättigheter under förhandlingarnas gång. Rykten om att den Palestinska myndigheten förblir villigt att återuppta direkta förhandlingar med Israel utan krav på att Hamas måste delta, kastar ytterligare tvivel på om det palestinska folket numera är rättvist representerat. Det enda villkor den Palestinska myndigheten har ställt upp är att bosättningsexpansionen på Västbanken måste upphöra medan förhandlingar pågår.

Dessa synpunkter tar då inte hänsyn till de palestinska flyktingarna och andra landsflyktiga, uppskattade till totalt 7 miljoner, vilket gör dem till det palestinska folkets majoritet. Detta är en aspekt på palestinsk representation som ytterligare komplicerar uppgiften att identifiera vilka röster som för närvarande legitimt och auktoritativt kan tala för det palestinska folket i dess helhet i fullföljandet av kollektiva mål. Detta slags representation kan inte fullt ut åstadkommas genom formaliteter och legalism. Kan den Palestinska myndigheten (och PLO) agera som en auktoritativ röst som representerar palestinier i utländska flyktingläger och bosatta i länder över hela världen, med tanke på den vitt spridda uppfattningen att den befinner sig i en underordnad och nästan kolliderande position i förhållande till Israel och USA? Av alla dessa skäl är spekulationer om framtiden ett mycket riskfyllt företag.

Några ord om solidaritet

Min uppfattning är att vi först och främst bör betrakta oss som medlemmar av människosläktet och bara i andra hand som tillhöriga den ena eller andra nationaliteten, religionen eller stammen. Denna uppfattning om mänsklig identitet förblir ganska innehållslös om den inte innefattar en redobogenhet

att lyssna på “den andre”, särskilt sådana som lever i marginalen till följd av fattigdom, minoritetsstatus, förföljelse, alternativ sexualitet m m. Det finns sålunda en identitetspolitik som har två sidor: en identitet som bejakar det egna släktet och en annan där man förmår lyssna på klagomål från dem som utstår försakelser därför att de är som de är, eller annorlunda uttryckt, tillhör den underkategori som de identifierar sig med.

Likväl vill jag inte rekommendera dem som uthärdar svåra försakelser en sådan kosmopolitisk inställning. När det kommer till palestinierna och andra folk i den globala södern, som dagligen har att utstå förtryck och exploatering, är deras självupplevelse begripligt nog fokuserad på deras primära, mest omedelbara och sedan lång tid framhävda identitet och aspirationer. Under förhållanden av förtryck kommer emanciperung före mänsklig solidaritet.

Efter att ha levt hela mitt liv på den amerikanska sidan av den globala skiljelinjen mellan väst och öst, kan jag för egen del grunda mitt moraliska engagemang som människa på att ta andras lidande på allvar. Jag har kommit att betrakta detta som den avgörande punkten i en politisk kultur genuint ägnad förverkligandet av mänskliga rättigheter. Av ett antal olika personliga och intellektuella skäl har denna förståelse genom åren lett mig till att identifiera mig alltmer med den palestinska kampen. För åtskilliga årtionden sedan ledde en liknande känsla mig till att känna solidaritet med vietnamesernas kamp i deras antikoloniala krig, först mot Frankrike och sedan mot den amerikanska regeringen. Senare, fast i mindre utsträckning, kände jag samma solidaritet med den globala kampen mot apartheid och rörelsen för civila rättigheter i USA.

Naturligtvis betyder solidaritet inte ett total upphävande av skepsis och tvivel. De som är engagerade i denna kamp, vare sig palestinier eller inte, vare sig de lever under ockupation eller inte, har sina egna etiska kompasser som leder deras omdöme och uppträdande. Solidaritet betyder inte att skriva under på självmordsbombningar och våldsamma former av motstånd som drabbar civila eller yttrar sig i avrättningar av misstänkta kollaboratörer. Men det innebär inte ett automatiskt fördömande av allt våldsamt motstånd. De israeliska journalisterna Amira

Hass och Gideon Levys sympatiska kommentarer om palestinsk stenkastning mot israeliska soldater och stridsvagnar är belysande och etiskt viktiga.⁽⁸⁾ De uttrycker den dubbla metaforiska innebörden av att stenkastning av dem som lever under ockupation både är en metafor för motstånd och ett meningsfullt, konkret uttryck för en vilja att göra motstånd. Detta gäller särskilt när de som gör motstånd sedan länge är förtryckta, med mycket färre vapen och utan alla rimliga medel att utöva sin rätt till självförsvar, och när motståndet utövas mot en ockupation som i årtionden massivt och kallhamrat kränkt grundläggande normer för internationell humanitär lag.

Givet Israels oproportionella repressalier och bestraffningar, är stenkastning tillsammans med de senaste hungerstrejker-na bland palestinska fångar det mest övertygande uttrycket för denna särskilt viktiga palestinska egenskap, *sumud* (ståndaktighet). Stenkastning dramatiserar också dispariteten mellan ockupationsmaktens ultramoderna militär styrka och det ockuperade folkets beroende av att kämpa med det enda medel de har tillgång till, stenarna på marken. Denna disparitet kommer i dagen vid varje jämförelse, inte minst i diskrepansen mellan de båda sidornas förluster.

Det finns solidaritetsperspektiv som återspeglar moraliska bedömningar (t ex vägran att använda civila som mål) och det finns perspektiv som tar hänsyn till dem som blir direkta offer. Båda är giltiga, men även utomstående bär ansvar när det gäller att bestämma vad som är tillåtligt och vad som inte är det. Mot denna bakgrund vill jag berätta om min personliga uppfattning av den nuvarande situationen och dess framtida implikationer, inte genom att göra anspråk på att stå över stridsviolet utan som en vän av det palestinska folket och dess långa kamp för sina rättigheter och fred med värdighet.

Ett nytt palestinskt sökande

För 35 år sedan skrev Edward Said i sin bok *The Question of Palestine* i ett kapitel med rubriken "Osäker framtid": "Två saker är säkra: Israels judar kommer att stanna kvar, palestinerna kommer också att göra det. Att säga mycket mer än

så med säkerhet vore dåraktigt.”⁽⁹⁾ Denna sammanfattning förblir central för vår förståelse av vad som är möjligt och för närvarande önskvärt i två avgörande avseenden. För det första är varje påstående som går längre än det elementära faktum att båda folken stannar i det omstridda landet ännu omöjligt att göra med den minsta säkerhet. Så båda folkens framtid är höljda i dunkel. För det andra har palestiniernas relativa position försämrats långt mer än vad Said så värtaligt klagade över när hans bok publicerades 1979.

För närvarande kan man lägga märke till en förändrad palestinsk attityd till den pågående kampen, som lägger mer vikt vid icke-våld och åtminstone tills vidare nedprioriterar förlitan på väpnat motstånd. Den nya attityden öppnar vägen till vad jag här kallat “legitimitetskriget”, där en viktig del innefattar globala solidaritetskampanjer som är uttryck för autentiska palestinska aspirationer, även om “autenticitet” i sig är ett omstritt ämne bland palestinierna och inte kan tas för givet.

I speklutionerna om framtiden förordar jag en “emancipationspolitik” (att vinna frihet från förtryckande strukturer, vilket i det palestinska fallet inte bara betyder ockupationen utan också de effekter av fördrivningen som går att gottgöra) antingen i dess primära form, avseende det palestinska folket, eller i dess avledda form, solidaritet med det palestinska folket. Vad detta också återspeglar är en insikt om global rättvisa, som till att börja med prioriterar övervinnandet av akut orättvisa. Inbäddad här finns en tidsdimension som hör ihop med den palestinska erfarenheten av fördrivning och orättvisa, som bestämmer omfattningen av krav och förväntningar för palestiniernas del. Om det främsta klagomålet gäller Balfourdeklarationen, skiljer det sig mycket från godtagandet av utvecklingen på marken 1948 eller 1967. Kravet att palestinierna bör tillåta Israel att inkorporera bosättningsblocken är ett indirekt sätt att sätta en tidsgräns som bestäms av *nuvarande* realiteter. Det är viktigt att fråga: “Var bör den ursprungliga tidsgränsen placeras?” om den aktuella utgångspunkten är palestiniernas krav på självbestämmande. Som sagt finns det flera olika sätt att framlägga de palestinska kraven, om framställningen av konflikten formuleras för diplomatiska ändamål. Vart och en av de historis-

ka ögonblicken ovan kan få stöd på antingen principiella eller pragmatiska grunder och vid någon punkt är det upp till det palestinska folkets legitima representanter att göra ett sådant val, vilket oundvikligen kommer att bli kontroversiellt ute bland palestinerna, särskilt om oenigheten fortsätter.

Att skissa sådana utvägar sätter strålkastarljuset på flera sammanhängande frågor: Hur finna en balans mellan sökandet efter rättvisa och målen en säker fred och en human regeringsmakt vid tidigast möjliga tidpunkt? Om man söker fastställa ett rimligt slutmål för den palestinska kampen, vilken hänsyn ska man ta till de israeliska motberättelserna? I det nuvarande nedslående läget söker jag få en klarare uppfattning av hur man bäst ska artikulera palestinska mål. Jag strävar efter klarhet över hur en palestinsk "emancipation" bäst ska förstås vid denna historiska tidpunkt och hur den måste modereras av realistiska hänsynstaganden och empati för den israeliska motparten, av det gångna århundradets realiteter och av rättigheter fastställda i internationell lag.

Om jag tar till en terminologi jag använt i andra sammanhang, vad är den relevanta "möjlighetshorisonten" jämfört med "nödvändighetshorisonten" och "önskehorisonten"? Hur söker vi ett resultat som bäst går på den spända linan mellan att uppfylla palestinska krav under internationell lag och acceptera realiteten av en israelisk stat inom 1967 års gränser – en stat vars närvaro accepterats som en realitet av FN (1967), PLO (1988) och arabstaterna (2002)? Kan vi finna några "nödvändighetshorisont" i ett politiskt rum där de mest upprörande palestinska klagomålen kan tillmötesgås utan en underminering av det israeliska samhällets grundläggande identitet? Det är kanske genom att ställa upp dessa båda mål som jag bäst klargör hur osannolikt det ter sig. Det kan tydligast ses av den palestinska minoriteten i Israel (20 procent), som har uthärdat många former av diskriminering sedan statens etablering 1948.

Den palestinska minoriteten i Israel har levt som andra klassens medborgare och som måltavlor för sionistiska purister som söker få dem utdrivna eller få deras befolkningscentra administrativt överförda till Ramallahs jurisdiktion. Vem representerar numera denna palestinska minoritet? Den "freds-

process” som dominerat diplomatin sedan 1993 års Osloavtal har koncentrerats på en land-mot-fred-formel som fullständigt ignorerat denna avsevärda del av det palestinska folket. Samma tendens att blunda, fast något mindre totalt, gäller de miljoner palestinska flyktingar som gör anspråk på en organisk relation mellan en rättvis behandling av dem och en långtgående, rättvis fred.

Om man bortser från det historiska sammanhanget, finns det något uppenbart orättvist i att ge en jude vars familj i generationer bott i en amerikansk stad rätten att återvända, medan man förnekar en palestinier, som tvingades fly från den by där hans förfäder bott sedan urminnes tid men som nu ligger i Israel, denna rätt. Är det sionistiska Israel – som insisterar på att behandlas som en judisk stat, även av sina palestinska medborgare – i själva verket förenlig med mänsklig värdighets mest fundamentala innebörd? Har det inte blivit ohållbart i en globaliserad värld där folk av skilda bakgrunder oundvikligen blandas? Kan en stat vara legitim på 2000-talet, om den inte behandlar alla som lever under dess myndighet med fullständig jämlikhet utan i stället privilegierar en särskild etnicitet eller religion och håller alla andra underkuvade? Förvisso kan ojämlikhet uppstå till följd av demografiska och socioekonomiska förskjutningar som ger större vikt och gynnar en viss identitet mer än andra. Men vad som tycks ha blivit oacceptabelt under de senaste 60-70 åren är att ge ojämlikhet en juridisk status. Kombinationen av mänskliga rättigheter och globalisering understryker vikten av att bara uppfatta sådana styrelseprocesser som legitima som vilar på principer om demokratisk öppenhet.

Möjlighetshorisonter

Låt oss först betrakta Palestinas framtid med tanke på dess möjlighetshorisonter, som fokuserar på vad politiker bedömer vara uppnåbart med hänsyn till etablerade fakta och intressen. Sådana horisonter återspeglar det dominerande *retoriska* samförståndet mellan de regerande eliterna i Tel Aviv, Washington

och Ramallah. På en grundläggande nivå betraktar möjlighetshorisonten varje ifrågasättande av den israeliska statens natur och den territoriella sionismen som politiskt oacceptabelt; det står utanför ansvarig debatt. På procedurbasis går det enstämiga ropet ut på ett återupptagande av direkta förhandlingar av det slag som då och då ägt rum sedan antagandet av Osloavtalets ramverk för 24 år sedan.

Från allt vi vet om den nuvarande Netanyahu-regeringen – dess ohöjda bosättningsplaner, dess motstånd mot skapandet av en livsduglig palestinsk stat och dess totala förkastande av varje rätt för de palestinska flyktingarna och deras efterlevande att återvända – finns det inget skäl att tro att några framsteg överhuvud kan göras på förhandlingsvägen som ger palestinerna rättvisa. Den nuvarande israeliska ledningen är direkt arvtagare till Ze'ev Jabotinskys "järnmurs"-ideologi,⁽¹⁰⁾ sionismens revisionistiska variant. Revisionisterna ansåg bl. a. att en judisk stat krävde en fördrivning eller ett underkuvande av den infödda befolkningen och att ingen delning av landet eller av kontrollen över det kunde accepteras.

Jabotinsky trodde också att förhandlingar om territorier var fåfänga, eftersom palestinerna skulle motsätta sig att de berövades sitt fäderneärvda land med varje medel till sitt förfogande. Även David Ben-Gurion, Israels grundare och den förmodat moderata och progressiva sionismens själ, var klar över att kampen gällde överlevnad, antingen "vi" eller "de". I denna fråga var han väsentligen överens med sin ärkerival, om än privat men också, som det skulle visa sig, i sina handlingar. "Om jag var en arabisk ledare", anförtrorde han en gång Nahum Goldmann, "skulle jag inte träffa en uppgörelse med Israel. Det är en given sak: vi har tagit deras land. De ser bara en sak: vi har kommit hit och stulit deras land. Varför skulle de godta det?"⁽¹¹⁾ Ben-Gurions ord förblir relevanta och borde betänkas av alla dem som reflekterar över vilka möjlighetshorisonterna kan vara. Sionismen går fundamentalt ut på att maximera det bibliska Israels territorium, inte att finna formler för en ömsesidigt acceptabel samexistens i landet.

Bara genom att inse denna sionistiska samstämmighet om kampens natur och omfattning kan vi förstå att vad som an-

tagits vara möjligt i själva verket varit omöjligt hela tiden. Det möjligas horisont har tjänat till att förvirra och skymma riktiga uppfattningar av vad som krävs för att få ett slut på denna kamp på ett rättvist och hållbart sätt. En sådan vilseledning har gjort det möjligt för Israel att årtionden igenom utsträcka sitt grepp över nästan hela mandatperiodens Palestina. Samma vilseledning har också gjort det möjligt att lura in palestinierna i förhandlingar, medan man samtidigt nedgraderat och struntat i deras förhoppningar och förväntningar, hur minimala de än framstått som. Tiden har varit emot det palestinska folket och är det fortfarande.

De palestinska förhandlarna är väl medvetna om Israels absoluta opposition mot ett palestinskt självstyre lika mycket som de är medvetna om israelernas långsiktiga planer vad gäller Palestinas territorium. De läckta rapporterna om de hemliga diskussionerna i Jordanien mellan Israels och den Palestinska myndighetens representanter gör detta klart. Enligt rapporterna insisterade Israel i början på att palestinierna skulle avstå från varje meningslös uppmaning om tillbakadragande till 1967 års gränser och krävde istället att båda sidor fokuserade på sina distinkta intressen och därvid tog full hänsyn till situationens realiteter på marken. Mer konkret betydde det att Palestinska myndigheten måste gå med på Israels inkorporering av bosättningar och mark hitom separationsmuren, som hade deklarerats illegal av Haagdomstolen 2004. I utbyte skulle myndighetens intresse av att få något slags självstyre erkännas, om än med inskränkt internationell status. Palestinska myndigheten skulle bli fri att kalla det stat och indirekt framföra anspråk på suveränitet genom att utforska möjligheterna att ingå en federation med Jordanien. Trots att den deklarerat sin ovilja att betrakta en sådan plan som grundval för återupptagna förhandlingar, bönföll Obama under sitt besök i Ramallah 2013 palestinierna att återvända till förhandlingsbordet utan förhandsvillkor. Man kan bara undra, "Varför då? I vilket syfte?"

Sammanfattningsvis begränsar denna horisont palestiniernas optioner till två: Antingen samtycka till ytterligare en omgång förhandlingar som oundvikligen kommer att misslyckas; eller avvisa sådana förhandlingar och klandras av Israel, USA

och västliga media. Den första optionen skulle tysta den kritiska opinionen, medan Israel fortsätter att utvidga bosättningar och konsoliderar sitt grepp om östra Jerusalem. Palestinska myndigheten skulle antagligen ändå få bära största skulden i världens media och samtidigt utsättas för palestinsk ilska och avsmak för att ens ha gått med på ett så fåfängt företag. Den andra optionen – att vägra förhandla – skulle underblåsa Israels propaganda att det inte har något annat val än att fullfölja sin nationella politik, då det saknas en palestinsk fredspartner. Å andra sidan skulle denna option åtminstone inte dra in Palestinska myndigheten i en självförgörande diplomatisk fars. Den skulle lägga grunden för en klarare syn på den israeliska planen, där en central punkt är förnekande av fundamentala palestinska rättigheter.

Nödvändighets- och önskehorisonter

Nödvändighetens horisonter grundas på idén att en hållbar och rättvis fred är ett tvingande krav som följer av erkännandet av att de nuvarande omständigheterna lägger oacceptabla bördor på det palestinska folket som det har uthärdat alltför länge och snart måste få ett slut. Detta är inte en förutsägelse om vad som kommer att hända utan ett fastställande av en moralisk nödvändighet. Skall förutsägelsen vara realistisk är ingen ände i sikte vad gäller en rättvis och hållbar fred. Nödvändighetens och önskans horisonter tar inte upp det historiska övergrepp som var förenat med etableringen av ett judiskt hemland. De accepterar det sionistiska anspråkets oåterkallelighet, samtidigt som de medger palestiniernas behov av (och rätt till) en livsduglig egen stat. För israelerna kan inte en nödvändig fred tillåtas betyda mindre än ett säkert Israel inom 1967 års gränser. För palestinierna måste det innebära en situation där palestinskt självbestämmande kan uppnås på ett sätt som innebär att palestinier och israeler antingen lever sida vid sida (i separata stater), eller tillsammans på ett rättvist och hållbart sätt i en och samma stat. Denna senare lösning kräver avlägsnande av alla lagar som diskriminerar den palestinska minoriteten i Israel.

Den förutsätter förverkligandet av palestinska rättigheter enligt internationell lag (inklusive för flyktingar) och Israels reträtt till 1967 års gränser (med bara mindre ändringar), liksom rivandet av separationsmuren och de flesta bosättningar. Enligt min politiska kompass är en sådan utgång inte uppnåbar inom en överblickbar framtid, även om den moraliskt och rättsligt ger uttryck för en minimal grad av palestinskt självbestämmande.

Likaledes ouppnåbar men potentiellt kapabel att uppfylla nödvändighetskraven (eller åtminstone av att identifiera en lösning) skulle en gemensam sekulär stat för judar och palestinier inom samma gränser som mandattidens Palestina vara. Denna enhetsstat kan förverkligas utan att väsentligen ändra situationen på marken. I princip skulle den behandla israeler och palestinier lika i alla avseenden och basera rättigheter på medborgarskap snarare än på etnicitet. Den skulle varken kräva att palestinerna i massiv skala förnekas jämlikhet eller kräva att israelerna anpassar fördelningen av den judiska befolkningen inom landet, även om det kan kräva en reglering av invandringspolitiken till rättvisare regler folk och religioner emellan.

Ur mitt perspektiv är denna gemensamma, demokratiska och sekulära stat, baserad på lika rättigheter för alla bosatta i landet, det resultat som mest överensstämmer med vad jag skulle önska. Om en sådan vision av samlevnad kan göras till ett politiskt projekt, kan den bli ett medel att komma över det nuvarande gapet mellan möjligheter och nödvändigheter. Naturligtvis är denna enstatsvariant av palestinskt självbestämmande inte möjlig i nuvarande politiska atmosfär, eftersom den skulle innebära slutet för sionismen som den för närvarande uppfattas. Den skulle kräva att Israel övergav eller drastiskt modifierade den sionistiska ideologins exklusivistiska drag och nöjde sig med ett hemland snarare än en etnokrati.

Man kan föreställa sig andra positiva lösningar med bättre utsikter att möta vad som betraktas som nödvändigt, såsom ett arrangemang som skulle involvera en vidare konfederation av folk genom inkludering av grannländer – en lösning som kunde reducera spänningar mellan judiska bosättare och den infödda palestinska befolkningen som ackumulerats sedan över ett århundrade.

Men är dessa önskningar i allmänhet att betrakta som utopiska? Naturligtvis är de det. Dock är alternativet, att nöja sig med vad som betraktas som möjligt, i sig dystopiskt. Jag tror att bara visioner kan skapa en tro på palestiniernas framtid och att det är upp till palestinierna att omfatta den vision de vill satsa på.

Att frigöra den politiska och moraliska fantasin

I själva verket behöver vi frigöra den politiska och moraliska fantasin från återvändsgrändens hopplöshet, erkänna nödvändigheten av en rättvis fred med värdighet och genom att rikta våra blickar högt över önskningarnas horisont. Det är det budskap som många palestinska politiska fångar som har gjort motstånd mot Israels ockupation utsänt i årtionden. Det är poeten Mahmoud Darwishs och Edward Saids budskap och det är det budskap som jag skulle vilja lämna genom att frammana dessa inspirerande palestinska röster.

Det finns ett implicit budskap av hopp hos BDS (Bojkott, Desinvesteringar, Sanktioner), som bygger sin globala solidaritetsrörelse på påverkan utan våld. Den vinner anslutning tack vare utgången av så många tidigare antikoloniala strider, framför allt framgången för den världsvida rörelsen mot apartheid som raserade rasistregimen i Sydafrika. BDS är väsentligen en sekulär, på tro baserad rörelse som söker förmå Israel och USA att tänka om och revidera sin känsla för "det möjliga" i ljuset av stigande kostnader och faror förenade med att fortsätta att förneka fundamentala palestinska rättigheter.

Tid för nya palestinska visioner

Inledande anmärkningar

Det förbises ofta att det förenade palestinska ledarskapet så tidigt som 1988, möjligen tidigare, beslutsamt valde vad jag senare skulle kalla en "offerfred". Med offer menar jag ett accepterande av fred och normalisering som innebar att man uppgav betydande palestinska rättigheter under internationell lag. Lösningen består av två huvudelement: en suverän palestinsk stat inom 1967 års "gröna linje" och en rättvis lösning av flyktingproblemet. Denna fred, väsentligen en tillämpning av säkerhetsrådsresolutionerna 242 och 338, är grundvalen för det initiativ som formellt godkändes av det Palestinska nationalrådet 1988.

Det är en uppoffring av vad som tidigare förklarats vara acceptabelt: en territoriell inskränkning till mindre än hälften av vad FN:s delningsplan erbjudit palestinerna 1947 genom generalförsamlingens resolution 181, som den palestinska ledningen liksom de arabiska regeringarna vid den tiden ganska naturligt förkastade därför att den framtvingats mot det palestinska folkets vilja och erbjöd de judiska invånarna i Palestina 55 % av territoriet trots att de bara ägde 6 % av marken (deras befolkning uppskattades till 31-33 % av den totala). Det palestinska accepterandet av 1967 års gränser förbisåg vidare Israels olagliga, våldsamma förvärv av territorium i 1948 års krig. Planen antydde också en beredskap att godta en lösning för de fördrivna palestinerna som var mindre än rätten att återvända som generalförsamlingen fastslagit i resolution 194. Från ett internationell rätts- och rättviseperspektiv kan det egentligen hävdas att det palestinska folkets rättigheter svårt kränkts redan av Balfour-deklarationen 1917, som utlovade den sionistiska rörelsen ett judiskt hemland i Palestina utan det ringaste försök att rådföra folket som då bodde i Palestina, och vidare av britternas

administrativa politik under hela mandatperioden, som gynnade judisk invandring och sionistiska mål. Det kunde tyckas att en full implementering av den palestinska rätten till självbestämmande skulle innebära att man slätade över Israels koloniala ursprung. Av politiska försiktighetsskäl och med tanke på accepterandet av Israel som medlem av FN har den palestinska diplomatin aldrig officiellt fört upp dessa rättsliga och moraliska argument på dagordningen. Vad som också ignoreras är den palestinska minoriteten på 1,8 miljon i Israel, som inte behandlats lika, inte fått sin mänskliga värdighet respekterad, vidare på så sätt som att Israel inte bara ger judar över hela världen obegränsad *rätt att återvända* men också insisterar på att vara "en judisk stat", vilket den inflytelserike judiske ledaren i USA Henry Siegman kallat "en etnokrati", som inte längre är trovärdig när det gör anspråk på att vara en "demokratisk stat".⁽¹⁾

Det arabiska fredsinitiativet 2002 slår åter fast godtagandet av en sådan lösning. Den Palestinska myndigheten har på senare år visat en villighet att kompromissa ännu mer i fråga om de israeliska bosättningsblocken och i kravet på att få ha Palestinas huvudstad i östra Jerusalem. Israel har å sin sida aldrig klart angivit en liknande redobogenhet att upprätta fred på hållbar grund som innefattat ett erkännande av palestinska rättigheter trots starka tecken på att en sådan lösning skulle ge Israel ökad säkerhet, som myndigheterna i Tel Aviv alltid åberopat som ett primärt krav. I verkligheten har Israel genom en konsekvent politik, särskilt i form av bosättningsrörelsen, skiljemuren och annekteringen och utvidgningen av Jerusalem, visat sig ovilligt att nå fred på basis av 1988 års palestinska erbjudande. Det har tvärtom vidgat sina minimala säkerhetskrav till att innefatta en rad strategiska och nationella mål. Dessa extravaganta säkerhetskrav förstärks av en ockupationspolitik som står i strid med den fjärde Genèvekonventionen, som ställer upp minimikrav som bygger på internationell humanitär rätt. Israel har infört administrativa apartheidstrukturer och illegala inblandningar i palestiniernas rörlighet via kontrollpunkter och avstängningar. Det företar etniska rensningar i östra Jerusalem, genomför husdemoleringar i de ockuperade områdena och an-

vänder olika metoder för att undergräva palestiniernas rätt att bo där de sedan länge bor.

Det är avslöjande att varken Israel eller USA någonsin erkänt detta unilaterala palestinska uttryck för fredsvilja på villkor som är långt anspråkslösare än vad internationell lag ger palestinierna legal och moralisk rätt till. Vad mer är, det har aldrig förekommit direkta eller indirekta israeliska åtgärder som kunnat uppfattas som positiva gensvar. Istället har Israel fortsatt med sin oavslåtliga etablering av "fakta på marken" i brott mot internationell humanitär lag. Det har även övertalat USA, tydligast i brevväxlingen 2004 mellan Ariel Sharon och George W Bush, att acceptera de flesta av dessa fakta som en ny, för Israel gynnsammare utgångslinje för en fredsuppgörelse, "land mot fred".

Detta kan bäst uppfattas som så att Israels kontinuerliga *säkerhetsförväntningar* realiserats genom en ständig minskning av palestiniernas *rättigheter*. I själva verket bör *al-nakba*, fördrivningen och skingrandet av palestinierna 1948, betraktas som en *process* och inte bara som en katastrofal händelse. Detta nationella trauma, tillfogat det palestinska folket under så lång tid, saknar motstycke under hela avkoloniseringsperioden, då rätten till självbestämmande varit ett privilegierat mål.

Tre palestinska besvikelser

Under mer än sextiofem år av palestinska förhoppningar och förväntningar har palestinier gjort många försök att bilda, uppehålla och bygga upp en nationell rörelse med förmåga att uppnå befrielse och förverkliga fundamentala palestinska rättigheter. Under innevarande period görs det en klar ansträngning att finna en möjlig strategi och vision som kan bidra till att återupprätta en kollektiv palestinsk identitet, den som slogs sönder av Oslo-ramverket, överfört på den internationella agendan som Kvartettens "vägkarta" den 30 april 2003. Den allmänna uppfattningen att nämnda ramverk är dött fortsatte att ignoreras av de stora aktörerna, framför allt av USA, som lyckades få till stånd nya direkta förhandlingar mellan Israel och den Pa-

lestinska myndigheten i början av 2013. De utvecklades stötvis tills de slutligen bröt samman i frustration ett år senare. I motsats härtill framskrider den nationella palestinska rörelsens omvärderingar oberoende av världsoptionen. De återspeglar tre besvikelser:

1. Internationell lag och FN:s auktoritet

Särskilt under de första åren efter 1948 fäste palestinierna sina främsta förhoppningar vid den internationella rättens auktoritet och stödet deras kamp tycktes få i FN, särskilt i generalförsamlingen. Detta stöd förblir viktigt i fastställandet av en rättvis och hållbar utgång, en som återspeglar en avvägning av rättigheter snarare än en form av köpslagan som den befordrats av Oslo och Kvartetten; denna är beroende av en avvägning av *makt*, inklusive bedömningen av (olagliga) "fakta på marknaden". Desillusioneringen kommer sig av att palestinierna, trots att de har den internationella rätten på sin sida vad gäller ockupation, gränser, Jerusalem, flyktingar, vatten och bosättningar, inte kunnat se några resultat på den *praktiska* nivån. Tvärtom har Palestinas ställning vad gäller gehöret för dess krav kontinuerligt försämrats, särskilt vad gäller självbestämmande, trots stödet av internationell lag och det organiserade internationella samhället.

2. Väpnad kamp och befrielsekrig

Den palestinska nationella rörelsen har med sin nuvarande fragmentering sedan sju-åtta år blivit allmänt desillusionerad vad gäller tillgripande av väpnad kamp som grund för att uppnå primära mål av frigörande karaktär. En sådan uppgivenhet har dock inte medfört någon principiell förskjutning i riktning mot en politik av icke-våld. Palestina fortsätter att göra anspråk på rätten att gripa till våld för defensiva ändamål, som när Israel attackerar Gaza eller bosättare överfaller palestinier på Västbanken. Som Nelson Mandela gjorde så klart i den sydafrikanska kampen mot apartheid, utesluter inte ett engagemang för fredligt motstånd mot ett förtryck rätten för det förtryckta folket att bruka de verktyg de finner användbara, inklusive våld, om dock

begränsat av ett *ethos* av ovillkorlig respekt för civila. De flesta antikoloniala striderna, uppfattade som nationella befrielsekrig, förlitade sig på våld, men uppnådde sina slutliga segrar huvudsakligen genom en effektiv förlitan på mjuk makt i form av social mobilisering och ett ovillkorligt fasthållande vid att motståndet måste utövas av folkliga krafter. Denna linje är relaterad till en insikt om att historiska frigörelser i senare tid oftare har inträffat som ett resultat av "folkets makt" än genom förlitan på överlägsen "hård makt". Denna historiska tolkning av vår tids konflikttrender har djupa taktiska och strategiska implikationer för den palestinska kampen.

3. Traditionell diplomati

Den mest lärorika erfarenhet de palestinska aktivisterna fått göra under de senaste tjugo åren har varit att diplomati mellan regeringar inte är en väg till en rättvis fred utan snarare en soptipp för palestinska rättigheter. Oslo/Kvartett-processen har underlättat Israels expansionsplaner med konfiskering av land, utvidgade bosättningar och förändringar i ockupationens demografi, särskilt i östra Jerusalem. Periodiska sammanbrott för denna farsartade diplomati hjälper israelerna att förverkliga sina mål på palestiniernas bekostnad. Tiden är inte neutral under dessa förhållanden och det långa dödläge som nu rått har oavbrutet sänkt palestiniernas förväntningar, åtminstone som dessa artikuleras av dess formella representanter i Ramallah. Ända från början var fredsprocessdiplomatiken ensidig och bristfällig. Den delade upp Västbanken i områdena A, B och C. Den gav USA den ledande rollen som mellanhand trots dess ohöjda uppslutning kring Israel och djupa förståelse för Israels säkerhetsanspråk, som kontinuerligt blåstes upp, medan man ignorerade palestinska klagomål och anspråk baserade på internationell rätt och inte ens nämnde rätten till självbestämmande.

De som insisterar på särskilda "säkerhets"-arrangemang är vanligen rädda för att förlora det de äger, medan de som strävar efter "rättigheter" normalt söker det de har rätt till, uppfattade mot en bakgrund av försakelse och fördrivning. Från palestinsk synvinkel har ramverket och "fredsprocessen" varit fundamen-

talt partiska till Israels förmån och viktiga löften har aldrig uppfyllts. Trots dessa palestinska besvikelser, nästan helt beroende på Israels uppträdande, är det palestinierna som ges det mesta klandret när förhandlingarna då och då bryter samman.

Denna desillusionering betyder att Oslo för palestinsk del absolut bör vara ett passerat stadium. Den palestinska opinionen undrar vad man nu ska göra när de direkta förhandlingarna inte visat sig ge några positiva resultat. Detta kontrasterar mot uppfattningen hos USA:s och Israels regeringar och även den Palestinska myndigheten, som framhåller att en sådan diplomati är den *enda* vägen till fred trots dess långa rad av misslyckanden. Denna atmosfär av att "Oslo är dött, leve Oslo!" är klart defaitistisk och demonstrerar den palestinska Ramallah-representationens djupa brister.

Israels strategiska position och den regionala utvecklingen

Palestiniernas desillusionering har delvis varit en följd av Israels dominerande maktposition, som på senaste tiden förstärkts än mer av den politiska utvecklingen i Mellanöstern. I den mån en sådan besvikelse leder till undfallenhet, ignorerar den de möjligheter palestinierna har att driva en mjuk makt-politik för att förverkliga självbestämmande och andra så länge förnekade rättigheter. Att tolka konflikten från *hard power*-perspektiv är att basera analysen på en falsk politisk medvetenhet mot bakgrund av senaste historiska erfarenheter och leder till en obefogad pessimism om palestiniernas utsikter. Det nuvarande dödläget är en tid lämpad för bokslut och omformulering av visioner och strategier som i fortsättningen bör vägleda den palestinska kampen. En sådan maning kan dock knappast vara ett tillfälle för optimism. Det är snarare en tid för förnyad kamp och fördjupad solidaritet från deras sida av oss som söker rättvisa för det palestinska folket. Bokslutet måste vara så realistiskt som möjligt vad gäller inslagen i det nationella, regionala och globala spelet och dess utmaningar för den palestinska nationella rörelsen.

Man måste då ta hänsyn till flera negativa händelseförlopp. Först och främst har Israel framgångsrikt bibehållit och ökat sin militära dominans, inklusive förvärv av senaste vapensystem (den s.k. Järndomen), och blivit en vapenexportör till över hundra länder världen runt. Det har fått politiska effekter. För det andra har palestiniernas fragmentering och sårbarhet ökat till följd av en rad politiska förhållanden: splittringen mellan Fatah och Hamas; Osloavtalets uppstyckning av Västbanken; klyftorna mellan flyktingarna och de som lever under ockupation, mellan Västbanken och Gaza, mellan östra Jerusalem och Västbanken, mellan dem som fördrevs 1948, 1967 och därefter, mellan den palestinska minoriteten i Israel och de som lever under ockupation eller i exil. För det tredje ger amerikanska regeringens och än mer kongressens ovillkorliga stöd Israel föga skäl att känna sig bundet av internationell lag, FN:s auktoritet eller internationell moral. Det kan fortsätta utan fruktan för straffpåföljder.

Israel har kunnat förlita sig på sin förmåga att hålla det palestinska motståndet på mattan genom en kombination av *hard power* och olika kontrollinstrument. En sådan politik har inkluderat förlitan på statlig terror för att krossa allt palestinskt motstånd och en utstuderad kampanj av desinformation, propaganda och förtal för att skyla över de vålds- och förtrycksstrukturer som byggts upp för att försvaga och om möjligt förintada den palestinska nationella rörelsen.

Denna *policy* har Israel utsträckt till sina relationer med Mellanöstern i allmänhet, i synnerhet med grannländerna. Israel har använt sin militära dominans och diplomatiska förslagenhet för att uppmuntra fragmentering och sprida en förlamande känsla av sårbarhet till varje regering i området som vågar utmana eller hota Israel. Iran har varit huvudmålet för denna israeliska strävan att oproportionellt och våldsamt straffa de som stått i vägen eller visat fientlighet mot dess nationella projekt som har sina regionala dimensioner. Syrien illustrerar detta slag av fragmentering som försvagar ett grannland som har varit i konflikt med Israel. Israels välkomnande av militärkuppen i Egypten 2013, som avlägsnade den demokratiskt valda regeringen till förmån för en tyrannisk militärregim, avslöjar ytterligare Israels uppfattning om sina "säkerhetsintressen".

Om man räknar in dessa skilda element, som, sedda ur ett realistiskt perspektiv, betraktar *hard power* som historiens viktigaste agerande faktor, har Israel skaffat sig en stark känsla av säkerhet, utan incitament att göra eftergifter för palestinska mål, missnöjesanledningar och rättigheter. Det är det tvivelaktiga i en sådan realism som ironiskt nog ligger till grund för de förhoppningar det palestinska folket kan hysa. Hoppet vilar på den befogade, empiriskt belagda höga uppskattningen av även mödosam kamp för vad som är rätt, även om den än inte alldeles säkert kan garantera någon seger.

Palestinierna övergår till ett "legitimitetskrig"

Jag tycker att en viktig förändring i den palestinska uppfattningen om hur framsteg kan göras har ägt rum de senaste åren. Den håller också på att vinna stöd på en mängd platser världen runt. Det är ett skifte i riktning mot en större förlitan på ett "legitimitetskrig" fört av det palestinska folket för att säkra fundamentala rättigheter. Kärnan i detta krig, fört på många globala arenor, är kontroll över diskursen (debatten) i fråga om internationell lag, internationell moral och mänskliga rättigheter i Israel-Palestina-konflikten. Offensiven präglas av en reviderad taktisk agenda som betonar två element: förlitan på ickevåldsinitiativ av aktiv karaktär; och mobilisering av en global solidaritetsrörelse för att åstadkomma självbestämmande för det palestinska folket. En sådan taktik varierar från hungerstrejker i israeliska fångelser och försök att bryta blockaden av Gaza till olika gruppers påtryckningar på företag och banker för att bryta förbindelserna med olagliga israeliska bosättningar och populära kulturpersoners avvisande av inbjudningar att framträda i Israel.

Det legitimitetskrig som förs tillgriper "mjuk makt" för att utöva ett stigande tryck på den israeliska regeringen och skapa incitament för Israels eliter att omvärdera sina intressen och politiska alternativ. En sådan omvärdering skulle medföra en insikt om att Israels gångna, överdrivna förlitan på *militärpolitisk* överlägsenhet medfört nya former av hot mot Israels långsiktiga

väl och även säkerhet, uppfattad i den vidare betydelsen som innefattar ett fredligt och produktivt liv i en känsla av nationell självuppskattning.

Legitimitetskrig förs inte så mycket av regeringar och regerande eliter. Här är folket och civilsamhället de huvudsakliga genomdrivarna av historisk förändring. Det finns inget inneboende engagemang för icke-våld utan det är snarare fråga om att finna en effektiv strategi i ett särskilt sammanhang – det som somliga beskriver som *smart power*. Detta följer Nelson Mandelas och andras rekommendationer att en befrielse rörelse bör välja sin taktik på basis av uppfattad *effektivitet* som bestämd av sammanhanget. Även om det kan tyckas att våld har en roll att spela, vilket f ö just var fallet med den sionistiska rörelsen i dess kamp mot det brittiska mandatet, finns naturligtvis fortfarande den juridiska och etiska frågan där, tillsammans med frågan om lämpliga mål, att man undviker operationer riktade mot civila, särskilt kvinnor och barn. Vad som tycks vara fallet med Palestina för närvarande är en definitiv rörelse mot antagande av ett legitimitetskrigsbegrepp.

Det är viktigt (särskilt för icke-palestinier) att förstå att det är palestinerna som skall kontrollera diskursen om sin kamp och framställningen av vision och strategi. Vi som tar palestiniernas parti i deras kamp för sina rättigheter måste se till att vi inte inkräktar på detta politiska utrymme. Vi måste inse att vår roll är sekundär; den är att hjälpa och bistå, att acceptera ett ansvar att agera *i solidaritet*. En sådan aktiv solidaritet har god chans att påskynda den trend som pågår i form av ett legitimitetskrig, som inverkar på uppträdet där den konkreta förändringen äger rum. Denna viktiga distinktion mellan motstånd och solidaritet är nyckeln till ett framgångsrikt förverkligande av denna förändring inom den palestinska nationella rörelsen.

Här bör man påminna om att utomstående ända sedan tidigt i palestinakonfliktens historia har lagt sig i och försökt avgöra vad som varit i palestiniernas bästa intresse. Om vi går tillbaka till Balfourdeklarationen, det brittiska mandatet, FN-kommisionen som lanserade delningsplanen och olika amerikanska initiativ för hur man ska lösa konflikten, behandlas palestinier-

na genomgående som fredsprocessens objekt, aldrig som dess subjekt. I allmänhet har den internationella paternalismen, om utövad i god avsikt eller inte, snarare bidragit till den palestinska tragedin än övervunnit eller ens mildrat den.

Att regeringar samarbetar är också viktigt om framgångar i legitimitetskriget skall utmynna i lämpliga politiska resultat. I det avseendet är det beklagligt att så få regeringar i Mellanöstern har visat solidaritet i konkreta och relevanta former med den palestinska nationella rörelsen i dess senaste fas. Det ligger inte i palestinernas intresse att agera som om Oslo-ramverket eller Vägkartan fortfarande var trovärdiga vägar till en hållbar och rättvis fred. Det palestinska folket har numera rätt till adekvata former av stöd i sin kamp. Framför allt Gazas folk bör inte lämnas att försmäktas i sin pågående humanitära katastrof, medan diplomater fördriver tiden med fåfängt prat på luxuösa mötesplatser.

Slutligen bör vi åter understryka de globala trenderna sedan andra världskrigets slut. I stort sett har de militära avgörandena inte varit bestämmande. Detta gäller de större antikoloniala krigen. Det gäller också striderna mellan stat och samhälle i Östeuropa och Sovjetunionen och framför allt i Sydafrika, där en fredlig strategi i stor utsträckning ledde till ett anmärkningsvärt resultat som trotsade alla förväntningar. USA:s militära herravälde över Vietnam under ett årtionde medförde ingen seger utan ett förödmjukande politiskt nederlag. Visserligen besegrade den överlägsna koalitionen Saddam Hussein i det första Gulfkriget 1991 och medförde en politisk kapitulation. Men Irak fick föra sitt försvar mot dessa vida överlägsna västliga och regionala styrkor på slagfält i öknen, där folkliga och konventionella former av motstånd var irrelevanta. Det är när folket blir centralt engagerat i en kamp som *soft power*-instrumentens politiska kraft blir tydlig. Även när framgång kan uppnås i ett legitimitetskrig, garanterar det inte seger i den politiska kampen, vilket sådana fall som Tibet, Tjetjenien och Kashmir förutom många infödda folks strider illustrerar. Vad övergången till legitimitetskrig faktiskt uppnår är en betydande neutralisering av *hard power*-fördelar i en politisk kamp som innefattar sådana fundamentala rättigheter som självbestämmande. I det avseen-

det är det den mest relevanta omtolkningen av den palestinska nationella rörelsens visioner och strategi.

Denna betydelse erkänns i ökande grad av Israel självt, som har förskjutit sitt intresse från palestiniernas väpnade motstånd till vad det kallar "delegitimeringsprojektet" eller *lawfare*, negativa termer som framställs som försök att göra slut på Israel genom tillgripande av sådana utmaningar mot Israels legitimitet som den igångsatta BDS-kampanjen. Den israeliska propagan- dan hävdar att Israel görs till offer i ett *illegitimt* legitimitetskrig, ett argument som amerikanska politiska ledare tycks acceptera; de avslöjar därmed sitt mycket inkonsekventa, maktpolitiskt betingade stöd för internationell rätt och moral.

Det finns flera tänkbara utvecklingslinjer de kommande åren vad gäller det palestinska engagemangets utsikter i ett legitimi- tetskrig mot Israel. För närvarande står det klart att det är en vision som väl kan återge den palestinska nationella rörelsen en kollektiv enhet och därigenom bringa hopp om en ljusare pales- tinsk framtid.

Avslutning

En rad från Mahmoud Darwishes dikt "Mahmoud Darwish tar farväl av Edward Said" uttrycker den centrala känslan som får kraft av en sådan politisk inriktning:

Gårdagen rymmer ingen morgondag.

Så låt oss rycka fram!

